

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877.

Andra Kammaren.

N:o 55.

Lördagen den 5 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af ett låneunderstöd för sänkning af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren.

*Låneunderstöd
för Hjelmareus
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Nils Pettersson, som yttrade: Det torde väl förvåna Herrarne, att jag begärt ordet i en fråga sådan som denna, i hvilken, då densamma är för mig temligen aflägsen, jag naturligtvis icke kan ega någon djupare kännedom; men från första stund jag läst Kongl. Maj:ts proposition och inhentat Utskottets utlåtande i frågan samt förnummit, huru man här vill arbeta mot ett bifall till Utskottets förslag, har jag ansett mig icke böra underlåta att yttra några ord i frågan.

För min del anser jag att Utskottet mycket välbetänkt tillstyrkt beviljande af understöd för ifrågavarande vattenaftappningsföretag; och jag tror, att man är på rätta vägen, då man, ifall staten har tillgångar dertill, lemnar anslag till sådana produktiva företag, som kunna medföra någon nytta, så mycket hellre som vi lemna understöd till så många andra improduktiva företag, hvaraf ingen nytta för det allmänna är att förvänta. Jag tror, att det är på det sättet vi böra göra eröfringar.

En föregående talare har sagt, att denna fråga icke är stor; den afsåge icke anläggandet af någon jernväg, man borde således icke fästa alltför mycken vikt dervid. Det är godt och väl att vara målsman för kommunikationerna och industrien; men man måste äfven vara målsman för vår modernäring jordbruket. Och för öfrigt vet jag, att denna ort, huru litet jag än känner till densamma, icke lider brist på kommunikationer; den har tillräckligt med sådana förut. I fråga varande företag afser icke heller att förderfva seglationen i kanalen, utan bestämda garantier äro lemnade för att seglationen äfven efter aftappningen skall kunna fortgå på samma sätt som förut.

Andra Kammarens Prot. 1877. N:o 55.

Länobuderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

ut. Det skäl för afslag å Utskottets förslag, som i fråga om seglationen anfördes, kan således icke tillerkännas någon kraft.

Samme talare har vidare dels påstått, att företaget skulle verka skadligt — och han försökte visa, hvori denna skada skulle bestå — dels ock förklarad, att det vore något ovanligt, att man här föreslagit beviljande af statslån till hela kostnadsbeloppet, då förut till dylika företag endast anvisats i statslån en del af kostnaden. För min del anser jag dock, att ifrågavarande aftappningsföretag står så enstaka, att dermed så säregna förhållanden äro förbundna, att Stats-Utskottet med fullt skäl kunnat tillstyrka beviljandet af hela kostnadssumman. Skall ett så storartadt företag komma till stånd, måste man också lemna dertill en större hjälp än som i dylika mindre fall vanligen lemnas.

Man har vidare yttrat, att det vore tvifvelaktigt, huruvida detta bolag tillkommit på allvar eller skämt, samt att det vore fråga om bolagets upplösning. Jag hemställer till en hvar, om personer kunna på skämt arbeta först och främst i 100 år för att få vattnet någorlunda regleradt och derefter i 150 år för att få företaget ordnad!

Det har redan kostat stora summor, och man kan således med skäl fråga om det är på allvar eller skämt man här ifrågasatt, att intressenterna skulle kastat ut penningar för ingenting. Nej de hafva nog handlat på rena allvaret. När man behöft så lång tid och ännu icke kommit längre än som skett med det stora arbetet, så tror jag verkligen att det nu icke är för tidigt om man på fullaste allvar griper verket an. Afslås åter det föreliggande förslaget, kommer detta att medföra stora förluster icke blott för landet i dess helhet utan ock för bolaget och strandegarne omkring Hjelmaren.

Vidare invänder man att det strider mot naturens ordning att utföra ett dylikt arbete. Detta förefaller mig vara en besynnerlig sats. Det låter visserligen på visst sätt säga sig att vattenaftappningar äro stridande mot naturens ordning; men skulle man låta vid sådana yttranden bero, så skulle man lika gerna kunna säga, att det vore stridande mot naturens ordning att plöja och dika jorden, om naturen vill att der skall växa endast gräs, som ju förstöres genom plöjningen. Med den invändningen torde således icke heller vara något allvarligt menadt.

Vidare användes som motskäl för Utskottets förslag, att arbetet skulle blifva till nackdel för hemmansegarne deromkring, hvilka nog i sinom tid skulle få betala det anslag hvarom nu är fråga. Jag tror icke någon på allvar kan vilja påstå något sådant. Det visar sig nemligen att, enligt Utskottets förslag, lånets återbetalande skulle emellan de betalningsskyldige fördelas enligt bestämmelserna i Kongl. kungörelsen den 13 Juni 1845; deruti ligger, enligt mitt förmenande, en tillräcklig garanti för staten att få sina penningar tillbaka af bolaget. Det har äfven blifvit nämndt, att arbetet borde inhiberas intill dess Mälarens strandegare, efter noggrann utredning i tekniskt hänseende, finge full garanti för den skada, som genom arbetets verkställande möjligen kunde tillskyndas dem. Ehuru jag naturligtvis icke kan ega närmare kännedom om hithörande ämnen, ber jag dock få framhålla

en händelse inom mitt kommittenskap för några år tillbaka. Der företogs nemligen ett större vattenaftappningsföretag, hvarunder en allmän oro bland befolkningen började förspörjas att den nedanför ligande trakten skulle helt och hållet fördränkas i vatten. Någon sådan olycka inträffade emellertid icke. Detta styrker mig i den öfvertygelsen, att vi tryggt kunna lita på hvad så väl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som Öfverstelöjtnanten Grafström, hvilken senare haft officiellt uppdrag att undersöka denna fråga, i denna del yttrat och tillstyrkt.

För att återgå till nyssnämnda vattenaftappningsföretag i min hembygd kan jag ytterligare nämna, att under de 14 år som förflutit efter detta arbetes fullbordan vattenståndet i strömmen, långt ifrån att hafva ökat, tvärtom städse varit lägre än förut, under sommaren har vattenmassan varit mindre och under vårflödet icke större än förut. Med all aktning för de vise och lärde människens yttrande i denna fråga, tror jag dock att den praktiska erfarenheten i denna sak är den säkraste och bästa rådgifvaren. För öfrigt tror jag, att strandegarne vid Mälaren kunna vara fullkomligt lugna och icke behöfva befara den ringaste tillstymmelse till öfversvämning. Skulle det oakadt någon liten farhåga i detta afseende yppa sig, så finnas ju slussar vid Södersluss, hvilkas luckor kunna öppnas litet oftare än nu sker.

Jag anser följaktligen denna fråga så stor och viktig samt så djupt inverkan på en mängd fattiga hemmansgares ekonomiska ställning, nemligen deras som bo omkring Hjelmaren, att jag hoppas att Kammaren skall finna deras sak vara behjertansvärd. Jag ber alltså att på det varmaste få förorda Utskottets förslag.

Herr Helander: Trots det förhållande, att representanten för Wenersborg redan på förhand förklarat dem, som tänka olika mot honom i nu föreliggande fråga, sakna förstånd, och oakadt han tillika förklarat Hjelmaresänkningen vara, såsom han uttryckte sig, ett allmänt onyttigt företag, dristar jag dock icke blott hysa och uttala en i sak mot hans, alldeles motsatt uppfattning, utan äfven bestämdt påstå, att, bland allmännyttiga företag i vårt land, Hjelmaresänkningen intager ett mycket framstående rum, af hög och stor betydelse. Att hos oss tillföre icke någon sjösänkning blifvit verkställd af så stor omfattning som denna är ock en känd sak. Det är således, enligt min uppfattning, en i hög grad viktig fråga, som nu skall afgöras, emedan, på detta afgörande kommer att bero, huruvida det storartade företaget skall komma till stånd eller icke.

Sedan Hjelmares och Qvismarens strandegare efter seklers mödor motgångar och ansträngningar, ändtligen hunnit så långt, att både Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet enhälligt tillstyrkt företagens understödjande med lån af statsmedel, så söker man nu i sista stund här att göra hela saken om intet, i det man icke blott uttalar betänkligheter i anseende till den skada Hjelmaresänkningen skulle medföra för Mälarens strandegare, utan ock framkastar en mängd andra

*Läneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

orimliga satser. Då jag högst ogerna, mer än som är alldeles nödvändigt, upptager Kammarens tid, är det sannerligen icke lätt att i ett sådant ämne som detta, om hvilket kunde vara så mycket att säga, och i hvilket Venersborgsrepresentanten så vidlyftigt yttrat sig, utleta det som företrädesvis förtjenar bemötas af hvad nämnde representant andragit. Då jag emellertid antager att förra delen af hans anförande lättare kan af andra bemötas, så skall jag derföre icke uppehålla mig vid den nationalekonomiska sidan af saken, utan hufvudsakligen endast upptaga till besvarande hvad han i tekniskt och rättsligt hänseende, dels i tryck samt dels på förmiddagen i dag muntligt yttrat. Vål har jag funnit att Stats-Ütskottet anser Riksdagen icke hafva att skaffa med frågan just i de delar om hvilka jag sålunda ville yttra mig; men som den nämnde representanten så utförligt om dem sig utlätit, och jag kan antaga möjligheten af att en eller annan af Kammarens ledamöter bestämmer sitt votum, hufvudsakligen på grund af den uppfattning af frågan han just i dessa delar får, så finner jag det vara nödigt att uttala mig i dessa hänseenden. Dervid skall jag lemna å sido hvad Venersborgsrepresentanten nämnde i fråga om den förminskning af Mälarens utlopp här vid hufvudstaden, som han ansåg, till skada för den sjöns strandegare, hafva uppkommit, emedan detta är en sak emellan nämnde strandegare och Stockholms stad, med hvilken Hjelmarens strandegare icke hafva det ringaste att skaffa.

Det synes mig verkligen mycket anmärkningsvärdt att oakadt, så långt jag kan minnas tillbaka, sjösänkningar blifvit inom vårt land utförda — i senare tider till och med i mycket stort omfång — man ändock så ofullständigt gjort sig till godo den erfarenhet som dessa företag kunnat, så att nästan vid hvarje sjösänkning, som till verkställighet förekommer, en mängd protester afgifvas af vattenverks- och jordegare nedom det vatten, som skall afledas, de förre under antagande att efter verkställd sänkning, vederbörande skola få förminskadt vattentillopp, och de senare med förutsättning af öfversvämning genom förstöradt vattentillopp. Jag har mången gång haft att, tillsammans med öfriga vederbörande anställa undersökning på grund af dylika protester, der jordegare uppskattat sin befarade förlust till flera hundra tusen kronors värde. När sänkingsarbetet sedermera blifvit fullbordadt och det beräknade normala förhållandet inträdt, hafva de protesterande funnit att, i de fall der de icke rent af vunnit på saken, de åtminstone ej gjort ringaste förlust. Utan tvifvel skola Mälarens strandegare komma till samma erfarenhet, om Hjelmaren blifver sänkt. Att sjösänkning någon gång kan blifva illa utförd, emot uppgjord plan, är naturligtvis tänkbart, lika väl som att mycket annat här i verlden göres illa; men det bevisar ingenting uti ifrågavarande afseende. Detta påminner om de dåliga resultaten af inom Elfsborgs län utförda sjösänkingsarbeten, om hvilka Venersborgsrepresentanten på förmiddagen i dag talade. Bland dem uppgaf han äfven Hultsjöns. Då jag förmodar att denna är samma sjö under det namnet, som är belägen, enligt hvad jag vill minnas, i Gerdhems socken af Väne härad, så har jag mig något bekant om det företaget, sedan

den tid af 40 år, då jag i Elfsborgs län tjenstgjorde; således långt innan Wenersborgsrepresentanten der blef landshöfding. Några strandegare utmed denna sjö hade fått den föreställning, att sjön kunde med fördel sänkas eller, i anseende till hans ringa djup, rent af uttappas. Efter anställd undersökning förklarade förrättningsmannen företaget icke kunna med förväntadt lyckligt resultat utföras. Då man, det oaktadt verkstälde sänkningen, så lærer felet åtminstone icke kunna tillskrifvas undersökningsförrättaren. Må hända förhåller det sig på samma sätt med öfriga, enligt Wenersborgsrepresentantens mening misslyckade sjösänkningsföretag inom Elfsborgs län.

Att nyssnämnde representant, hvilken för bedömande af frågan från teknisk synpunkt, säger sig endast behöfva rådfråga sitt sunda förstånd, oaktadt dettas tillhjälp, likväl icke lyckats få en sund åsigt i saken, är visserligen icke att undra öfver, då det visat sig att äfven de, som borde vara hemmastadda i dylika saker, för icke så synnerligt lång tid tillbaka, åtminstone varit något osäkra på huruvida ej möjligen, efter aftappning af en sjö, eller reglering af dess vattenhöjd, ytan skulle komma att stiga i den sjö till hvilken afledningen skedde. I viss mån kan man anse vår numera aflidne framstående väg- och vattenbyggare Öfverste Ericson hafva hyst en dylik åsigt, att döma af det yttrande af honom, som Wenersborgsrepresentanten åberopat. Ehuru knappast mer än $\frac{1}{4}$ sekel förflutit sedan detta yttrande afgafs, har dock erfarenheten sedermera visat att nämnde åsigt icke har skäl för sig, der den uppgjorda planen för sjösänkningen varit förståndigt uppgjord, hvarföre ock det nämnda yttrandet numera ej kan betraktas annorlunda än såsom exponent af den tidens åskådningssätt. För öfrigt kan jag desto hellre lemna detta åberopade yttrande å sido, som det afgifvits utan hänsyftning på Hjelmarsänkningen, och naturligtvis äfven utan kännedom om den plan som nu är uppgjord för reglering af vattenståndet i Hjelmaren och Qvismaren. Hade öfverste Ericson haft kännedom om denna plan, är jag fullt förvissad derom att hans auktoritet icke skulle kunnat åberopas för Wenersborgsrepresentantens mening, och visserligen ej heller därför att det gör till fyllest att, utan tekniska insigter, i ett ämne sådant som detta, blott rådfråga sitt "enklaste förstånd."

Till stöd för sin mening i nyssberörda hänseende har oftanämnde representant äfven åberopat ett nyligen afgifvet intyg eller yttrande af en framstående, allmänt högt aktad vetenskapsman. Utan tvifvel hade detta yttrande blifvit helt annat om denne frejdade vetenskapsman, jemte praktisk erfarenhet af redan verkställda större sjösänkningsföretag, fått tillfälle att närmare studera den för Hjelmarsänkningen uppgjorda planen. Emot hvad han anfört såsom resultat af vetenskaplig forskning kan jag naturligtvis icke opponera mig; och oaktadt här icke torde vara rätta platsen eller ögonblicket att ingå i pröfning af hvad derutöfver är af beskaffenhet att endast utgöra hypotes, tillåter jag mig dock i förbigående nämna att, då den erfarenhet jag fått af verkställda sjösänkningar visar, att ingen fara för öfversvämning uppstått för nedanliggande, jag trott mig kunna härleda detta förhållande deraf. att, äfven om jag antager det såsom fullt riktigt —

*Löfunderstöd
för Hjelmars
och Qvismars
sänkning.
(Forts.)*

Läneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

oaktadt praktiskt erfarne män, enligt hvad bilagan till Utskottsutlåtan-
det visar, intygat motsatsen — att afdunstningen verkligen blir mindre
efter än före sänkning och att nederbörden, på lika stor areal i
begge fallen blir densamma, någon jenkning i sistnämnda antagande
dock har skäl för sig, så till vida, att den genom sänkning torrlagda
marken, som här innehåller ej mindre än omkring $1\frac{1}{3}$ kvadratmil,
under det att sjöns yta är $4\frac{1}{2}$ kvadratmil; och hvilken efteråt kom-
mer att bära betydliga sädesskördar, som i sig upptaga en väsentlig
del af nederbörden, icke, på sätt som förhållandet var före sänkning,
vidare aflåter sin del af meteorvattnet till sjelfva bassinen, på grund
hvaraf jag antager att, då således i sjelfva verket både nederbörden
och afdunstningen förminskas, skillnaden emellan dem båda, eller den
vattenmassa, som Hjelmaren aflåter till Mälaren, efter sänkning bör
blifva ungefärligen af samma storlek, som före densamma. Att någon
fara för öfversvämning af Mälarens stränder icke äfventyras synes mig
för öfrigt tydligen ådagaläggas deraf, att Hjelmarens yta, enligt plan-
nen skulle komma att sänkas sex fot under nuvarande högsta vatten-
ståndet. Deraf följer att, när vårflödet börjar, står denna yta efter
sänkning vida lägre än förut, och som regleringsdammen skulle förses
med grundluckor, samt dertill kommer, att 1700 kubikfot större vatten-
massa i sekunden kan mera än förut afföras, hinner vårflödet, utan
att, såsom nu, till en god del magasineras att afgå genast och till en
god del äfven från Mälaren, innan denna sjös vårflöde på dess vatten-
höjd i betydligare mån inverkar. Skulle det få antagas för en gifven
följd att sänkning af ett ofvanliggande vatten alltid medför höjning
af vattenståndet i den sjö till hvilken afledningen sker, så skulle det
ju för öfrigt alltid inträffa att, om man sänker en sjö långt in i lan-
det, det blefve nödigt fortsätta vattenafledningen äfven för alla mellan-
liggande sjöar ända ned till hafvet, emedan det eljest nödvändigt skulle,
till följd af högt vattenstånd, medföra skada för strandegarne vid den
sjö, hvarest afledningen slutade. — Då för öfrigt hitintills, mig veter-
ligt, intet hindrat strandegare, eller vattenafledare i allmänhet, att af-
lemlna öfverflödsvatten till nedomliggande vatten, äfven utan att regle-
ringsdammar blifvit anlagda, så vore det högst märkvärdigt att sådant
hinder skulle ifrågakomma för Hjelmarens strandegare, hvilka blifvit
ålagda att med stor kostnad uppföra och hålla ständig tillsyn öfver
en sådan dam; och ej mindre märkvärdigt vore det att, sedan flera
och betydande sjösänkningar blifvit gjorda inom såväl Södermanland
som Nerike, till och med understödda af statsmedel, från hvilka vattnet
blifvit afledt till Hjelmaren, så skulle man nu hindra denna sjös strand-
egare att för reglering af vattenhöjden vidare afföra vatten till Mä-
laren.

Representanten för Venersborg har påstått att laga former för ifråga-
varande vattenafledningsföretag icke blifvit iakttagna, i det man icke
skulle hafva ställt sig till efterrättelse hvad 20 kap. 2 § byggnings-
balken samt ett Kongl. bref och derpå grundade Kammarkollegii kun-
görrelse af den 24 Januari 1823 innehålla. Häremot nödgas jag först
erinra, att det åberopade Kongl. brefvet, som representanten i en
tidningsuppsats angifver vara dateradt den 28 December 1828, och

uti en af honom i Kammaren utdelad broschyr förmäler bära årtalet 1826, i verkligheten tillkommit redan år 1822, hvilken anmärkning är af vigt, på sätt jag snart skall visa. Dessa allmänna författningar stadga huru det skall tillgå, der fråga är om anläggning af vattenverk, som genom uppdamning hindra jords odling; således alldeles motsatsen af hvad här är i fråga, der det gäller att borttaga vattenverk m. m., för att bereda möjlighet till jords odling. Den allmänna författning som för dessa fall skall tillämpas, är Kongl. förordningen af den 20 Januari 1824, med de derpå grundade Kongl. förordningarne af den 14 Juli 1835, den 30 November 1841 och den 6 Juli 1849. Dessa verkliga gällande staganden har Wenersborgsrepresentanten alls icke omnämnt, hvaremot han åberopar sådana som här icke hafva tillämplighet, i fall de icke skola anses vara rent af upplädda, utom i afseende å strömfall å kronohemman, på sätt af 17 § i nyss åberopade 1824 års förordning inhemtas. Härmed återkommer jag till det orätt citerade årtalet, hvilket, om det vore någotdera af de årtal, som Wenersborgsrepresentanten uppgifvit, kunde åberopas emot mitt här uttalade påstående, att de af nämnde representant uppgifna allmänna författningar icke angå den sak hvarom fråga är. Äfven om möjligen före det 1824 års författning tillämpades, äfven i fråga om vattenafledning Kongl. brefvet den 28 December 1822 möjligen, i brist af annat stadgande, egde tillämpning, är det dock visst att efter år 1824, nämnda Kongl. bref icke vidare för sjösänkingsförrättningar är gällande, samt att, hvad angår "nedanliggandes" rätt, paragraferna 7 och 12 i sistnämnda Kongl. Förordning gälla till efterrättelse. Så vidt jag kunnat finna, och då der föreskrifna undersökning afser sjelfva aftappningen, men icke det enligt planen beräknade blifvande normala förhållandet, äro nyssnämnda stadganden här iakttagna, enär jag finner det vara föreskrifvet att aftappningen skall ske under ett år då vattenståndet i Mälaren är lågt, till viss höjd öfver Stockholms slussströskel och efter det att vårflödet upphört m. m.

Då representanten från Wenersborg vidare åberopar lagens stadgande af 6 kap. 3 kap. byggningsbalken derom, att "domaren lägge dem emellan, som nyttigt och nödigt pröfvas" m. m. och derpå stöder sin åsigt derom att, om sänkingsarbetet skulle påbörjas, "Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke kunna undgå att på ansökan af vederbörande förbjuda fortsättningen", så ock då han här åberopar en lag, som icke det ringaste har med sjösänkning att skaffa, är jag förvissad derom att, i händelse han vore landshöfding i ett af Mälarelänen, han nog skulle besinna sig innan han förbjöd arbetets fortsättande. Det af honom åberopade lagstadgandet angår nemligen huru diken, grannar emellan, uti åker skola läggas, samt bestämmelse derom att, om någon icke kan afleda vattnet från egen sank äng annorledes än öfver grannes mark, grannen icke må hindra afledningen, hvaremot i händelse af tvist om deltagandet i dikningsarbetet, domaren "lägger" vederbörande emellan, som nödigt pröfvas. En hvar lärer väl häraf finna att ifrågasvarande lagrum här alldeles icke har någon tillämplighet. Tvärtom kan det så till vida åberopas emot oftanämnde representants mening, som detsamma tydligen visar lagens mening vara, icke blott att, åt-

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

minstone vid smärre vattenafledningar, annan än den som från sina egor först afleder vatten, med denne kan få i arbetet eller kostnaden deltaga — hvilket, om han tillika deraf har fördel, väl ock är billigt — utan äfven att intet hinder i förväg är lagdt deremot, att leda vattnet dit affall finnes, således till lägre vatten, hvarföre ock, der föregående undersökning är föreskrifven för att undvika faran af öfversvämning, denna endast kan afse sjelfva aftappningen. Detta synes mig också vara mycket välbetänkt, emedan flera mindre vattenafledningar kunna verka lika mycket på ett nedanliggande vatten, som om en större vattensamling på ett ställe, dit afledes. Vore det annorlunda, så skulle ingen odling, ej ens af högländ mark, kunna företagas, och således all fortgående kultur i odlingsväg hämmas. Venersborgsrepresentanten har uti sin utdelade broschyr anmärkt huruledes, trots Mälarestrandegarnes protester, den fastställda planen för aftappningen tillåter att Mälarens vattenhöjd hölles 1 à 2 fot öfver dess medelvattenstånd, som under åren 1846—1874 varit 14,69 fot. Hade han varit välvilligt, i stället för fiendtligt, stämd emot detta stora företag, så torde han kunnat resonnera så, att, då under senaste 25 år vattenståndet var högst år 1851, och lägst år 1871, nemligen vid förra tillfället 19,2 och vid det senare 12,8 fot, så var alltså medeltalet för de åren 16 fot. Då nu Kongl. Maj:t i berörda hänseende föreskrifvit från tiden af den 1 April till och med den 30 September 15,5 fots höjd, samt för tiden från 1 Oktober till och med 31 Mars 16,5 fot, så är äfven i detta fall medeltalet 16 fot öfver tröskeln i Stockholms sluss, hvilket synes vara betryggande. Jag känner ej om denna beräkning legat till grund för den fastställda planen i afseende å aftappningen, men håller det ej osannolikt att så är.

För egen del bör jag nämna, att jag ej finner det ligga någon synnerlig vigt deruppå, om under aftappningstiden medelvattenhöjden med en eller annan fot öfverskrides under den del af året då vattenhöjden eljest är lägst, eller från senhösten räknadt, till våren, hvaremot det är af stor vigt att under det aftappning sker, vattenståndet icke uppgår till sitt någon gång uppnådda maximum. Då nu den af Kongl. Maj:t föreskrifna vattenhöjden under aftappningstiden med 3 à 4 fot understiger detta maximum för flera år, så må jag tillstå, att jag finner all nödig försigtighet vara iakttagen. Venersborgsrepresentanten skrämmer Mälarens strandegare dermed att Hjelmarens strandegare blifvit berättigade att "*hädaneft*" höja vattenståndet i Mälaren. Detta synes utvisa, att han icke gör någon skilnad emellan sjelfva aftappningsmomentet och hvad som derefter följer. Jag har här, så godt jag kunnat, visat, att *efteråt* något högre vattenstånd än det vanliga ej är att befara; hvaremot vissa försigtighetsmått måste iakttagas och äfven blifvit föreskrifna, till förekommande utaf olägenheter af högt vattenstånd för Mälarens strandegare under sjelfva aftappningen.

Äfven emot vederbörandes beräkningar af afgående vattenmängden har meranämnde representant gjort anmärkningar och funnit dessa beräkningar "föga förtroendeväckande", under antagande att de olika uppgifterna tillkommit på grund af begagnade olika formler för be-

räkningarne. Hvar och en som tagit kännedom om handlingarne rörande denna fråga känner dock, och bör icke undra deröfver, att vattenmängden blifvit vid olika tider och under olika förutsättningar. af olika personer till något skiljaktiga — för öfrigt ej synnerligt anmärkningsvärda — belopp beräknad.

Innan jag nu upphör att bemöta hvad denne representant anført, ber jag särskildt i fråga om den befarade skadan för Mälarens strandegare, såsom följd af Hjelmarens sänkning, få förklara, att jag icke blott *tror* på sätt man ofta här får höra att sådan skada icke uppkommer, utan är jag fullt *förvissad* derom, att skada ej inträffar. Dertill kan jag lägga, att jag visserligen *tror* att äfven för Mälarens strandegare ett något bättre förhållande än det nuvarande i afseende å Mälarens vattenhöjd efter sänkningen kommer att inträda.

Jag ber slutligen få tillägga några ord i anledning af de afgifna reservationerna. Beträffande dem hafva 3 utskottsledamöter tillstyrkt lån af endast $1\frac{1}{2}$ million, och hafva de två vid sitt tillstyrkande fogat villkor, att sjösänkingsbolaget skulle ställa säkerhet för ersättande af förförande skador och kostnader. På grund af hvad jag nämnt är det naturligt att jag icke kan vara med om att ålägga vederbörande att uppfylla ett dylikt villkor, som icke för andra föreskrifvits och ej heller är af förhållandena påkalladt. Hvad beloppet angår så må jag medgifva att detta mera öfverenstämmer med hvad för vanliga fall lemnas: men man bör härvid ock ihågkomma, att med detta företag äro förbundna åtskilliga kostnader och besvär, som icke vid andra dylika förekomma, såsom uppehållande af segeldjup till 7 fot — därför ensamt är beräknad en kostnad af 700,000 kronor, en kostsam regleringsdam med dess ständiga tillsyn, och mycket annat, samt att staten i sjelfva verket endast mellankommer med sin kredit, och att bolaget får vidkännas ränta på de belopp som erhållas allt ifrån dagen då de lyftas. Jag tror derföre att det högre beloppet bör lemnas.

Hvad angår reservationen af ledamöter från Första Kammaren, så tillstår jag att, med afseende, utom annat, jemväl derå, att de beslutade bidragen till städerna Söderhamn och Strömstad, nu blifvit bestämda att utgå af Riksgäldskontoret, det kunde vara skäl uti att nu ifrågakvarande låneunderstöd, på sätt dessa reservanter föreslagit, utbetalas af nämnda kontor, men förskjutes af Statskontoret. Jag skall derföre ock, om diskussionen visar att denna mening har skäl för sig, gerna till densamma mig ansluta. Som emellertid utskottsmajoriteten upplyser att, åtminstone det belopp, som under första året skulle utgå, kunna lemnas af Statskontoret utan att af Riksgäldskontoret ersättas, så skall jag för det närvarande yrka bifall till Utskottets förslag.

Chefen för Kongl. Civildepartementet Herr Statsrådet Thyselius: Det sjösänkingsföretag, hvarom här är fråga, är af den storartade beskaffenhet, att aldrig tillföre i vårt land och sällan i något annat ett dylikt blifvit bragt å bane, vare sig att man afser den mark, hvilken genom sjösänkningen skulle blifva till odling användbar eller de kostnader, som företaget skulle taga i anspråk. Det har en lång

Låneunderstöd för Hjelmarens och Quismarens sänkning.
(Forts.)

Löneunder-
stöd för Hjel-
marens och
Qvismanens
sänkning.
(Forts.)

tid förflutit sedan först klagomål hördes från strandegarne omkring Hjelmaren öfver den skada, som denna sjö och deruti samladt vatten föranledde å kringliggande sankta stränder. Man kan leda sig tillbaka ända till en tid för 200 år sedan, då denna klagan först fördes. Det är naturligt, att hos strandegarne under hela denna tid förelegat en tanke, huru de skulle kunna befrias från dessa särdeles stora olägenheter, men företag i sådant afseende visade sig städse vara förenade med stora svårigheter. Ingeniörvetenskapen var då icke så utvecklad, som den sedermera blifvit, och till följd deraf har det dröjt ända till för omkring 30 år sedan, från hvilken tid man kan anse tanken på detta företags åvägbringande icke hafva hvilat, utan oafbrutet verkat för sitt utförande. Att tiden för vidtagande af erforderliga förberedelser måste blifva lång, ligger i hvad jag redan haft äran anföra. Sedan dess hafva mångfaldiga undersökningar egt rum för utrönande af sättet, på hvilket denna sjösänkning lämpligast med minsta kostnad för bolagsmännen och tillika med minsta olägenheter för alla öfriga skulle kunna utföras, och domstolarne, från den lägsta till den högsta, hafva haft att handlägga vidtutseende rättegångar för bestämmandet af den ersättning, som bolaget hade att till egarne af inrättningar och vattenverk, deri en kanal inberäknad, lemna för erhållande af rätt till att verkställa sjösänkningen. Om det icke är anledning att undra öfver att en lång tid åtgått, innan dessa förhållanden hunnit utredas, så synes det mig icke heller vara anledning till undran deröfver att de, som äro intesserade af sjösänkningen, vändt sig till Riksdagen med en anhållan att den måtte lemna hjälp och understöd åt ett företag, som icke allenast är till gagn för en stor ort, utan också är af den betydelse att hela landet deraf beredes fördel.

Och isynnerhet synes ett sådant understöd kunna motses, då lemandet deraf icke skulle vara förenadt med den ringaste uppoffring för staten.

Mot beviljande af ett sådant understöd hafva dock anförts betänkligheter. De hafva framstälts af ordföranden i den af strandegarne vid sjön Mälaren tillsatta komité för vidtagande af åtgärder till reglering af nämnda sjös vattenhöjd, och dessa betänkligheter äro dels af teknisk och dels af rättslig natur. Utskottet, som fått mottaga denna framställning, har i sitt utlåtande yttrat att "i intetdera afseendet anser Utskottet sig befogadt att afgifva utlåtande", och att "bedömandet såväl i tekniskt afseende af de verkningar, hvilka må kunna af sjösänkningsföretagets utförande uppkomma, som ock i rättsligt af de frågor, hvilka nämnde ordförande ansett böra i sammanhang dermed lösas, måste bero på vederbörande ansvariga embetsmyndigheter."

Dessa ansvariga embetsmyndigheter hafva också med yttersta sorgfällighet och under full insigt af den föreliggande frågans utomordentliga vikt sökt utreda förhållandet och de undandraga sig icke det ansvar som dermed är förenadt.

Jag föreställer mig att Kammarne icke mer än Utskottet vill påtaga sig ett sådant ansvar, och att således denna sida af saken mindre

kommer att blifva föremål för Kammarens öfverläggning, men med anledning af hvad i nämnda framställning blifvit yttradt äfvensom af det anförande som först afgafs vid behandlingen af denna fråga anhåller jag likväl att i all korthet få återropa något af hvad de till Riksdagen öfverlemnade handlingarne innehålla.

På grund af de vidlyftiga, noggranna och fullständiga undersökningar, hvilka blifvit anställda, senast af en ingenjör, öfverstelöjtnanten Grafström som med rätta anses för en af de i detta hänseende främste i vårt land, har, sedan han fått del af de anmärkningar, som af strandegarne vid Mälaren blifvit anförda i anledning af förslaget om Hjelmarens sänkning, till hvilka anmärkningar jag torde framdeles få återkomma — af honom offentligen yttrats *dels* "att Hjelmarens föreslagna sänkning icke kommer att orsaka någon tillökning i Mälarens flodhöjder utöfver dess nuvarande" och *dels* i ett annat utlåtande, "att Hjelmarens och Qvismarens sänkning icke inverkar till ökande af sjön Mälarens flodhöjder". Sedermera har Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader en auktoritet som måste vara den mest kompetenta att i fråga af denna beskaffenhet yttra sig, sedan den fått del af de anmärkningar, som af egare utaf fastigheter vid Mälaren blifvit gjorda, yttrat att föreställningen, att Mälarens flöden efter Hjelmarens sänkning tidtals skulle blifva större än förut, vore ett misstag, och har styrelsen vidare förmått sig dela den af Öfverstelöjtnanten Grafström i denna fråga uttalade åsigt. I motsats häremot har nu ordföranden i nämnda komité, den högt ärade representanten från Wenersborg, till styrkande af de olägenheter, hvilka han ansett Hjelmarens sänkning kunna medföra för egare af mark vid Mälaren, återopat yttranden af två framstående män, hvilka med rätta åtnjuta nationens vördnad. Den ene af dem var numera affidne Öfversten Friherre Ericson och med anledning af det återopade, af honom afgifna yttrandet ber jag att få nämna, att detta utlåtande var afgifvet innan ännu ett förslag, så affattadt som det föreliggande, blifvit af vederbörande uppgjort, och om jag icke bör hysa misstroende till hvad blifvit för mig yttradt, var Öfverte Ericson sedermera så föga emot sänkning af Hjelmarens, att han sjelf icke skulle hafva varit ovillig att öfvertaga ledningen deraf, om icke hans framskridna ålder lagt hinder i vägen. Det andra intyget, som återopades, är af en vetenskapsman, med rätta frejdad icke blott i vårt land, utan äfven i hela vår verldsdel. Detta intyg innehåller, bland annat, "att afdunstningen vid Hjelmarens blifver i betydlig mån förminskad, dels genom att sjöns yta blifver mindre, dels genom att de sankna markerna blifva torrlagda." Det kan säkerligen icke falla någon in att bestrida rättigheten af en vetenskaplig sats, som eger en sådan auktoritet att återopa, men det är att beklaga, att icke alla till frågan hörande handlingar blifvit den utmärkte vetenskapsmannen förelagda. Af hans utlåtande kan man emellertid icke sluta, att när icke en större yta än 2,000 tunmland af en sjö, som upptager mera än $4\frac{1}{2}$ kvadratmil, blifver fullständigt torrlagd, någon menlig inverkan skall i afsevärd grad kunna åstadkommas genom sjösänkningen, och åtskilliga omständigheter äro förebragta till stöd deraf att vid den årstid, då isen ännu icke smält

*Länensunder-
stöd för Hjel-
marens och
Qvismarens
sänkning.
(Forts..)*

*Låneunder-
stöd för Hjel-
marens och
Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

af dunstningen icke undergår någon förminskning derigenom att sjön varder tappad. Det är, såsom jag redan anført, beklagligt att icke alla handlingar blifvit denne vetenskapsman förelagda, och jag byser den säkra öfvertygelsen att, om så skett, och han fått del af de uppgjorda planerna, enligt hvilka utloppen från Hjelmaren skola så utvidgas att dess vatten kan utsläppas innan vintern gått till ända och tillflödena från de floder hvilka förse Hjelmaren till större delen med dess vatten, öppnat sig, och om det sålunda blifvit för honom ådagalagdt att vattnet från Hjelmaren redan lemnat Mälaren, innan de öfriga tillflödena kommit dit så skulle han fullständigt instämt i det yttrande de tekniska myndigheterna afgifvit, då de enhälligt förklarar att sänkningen af Hjelmaren icke i något hänseende blir af men för strandegarne vid Mälaren. Det må vidare anföras, icke såsom ett bevis, men såsom en omständighet af ganska mycken vikt, att en egendom, hvilken har sina odlade egor till stor areal gränsande intill Mälaren och hvilka kanske äro de lägst belägna af alla dem, som gränsa intill nämnda sjö, är ett friherreskap, Fiholm, hvilket, om någon våda vore för Mälarens strandegare, således skulle mera lida af sjösänkningen än andra. Innehafvaren af denna egendom, en högt ansedd jordbrukare, ordförande i ett af rikets hushållningssällskap samt ledamot i Stats-Utskottet, har icke, i likhet med de Utskottets ledamöter hvilka sjelfve eller för sina anhöriga kunnat vänta nytta af företaget, afhållit sig från deltagande i Stats-Utskottets öfverläggningar och beslut, har utan alla förbehåll instämt i Stats-Utskottets tillstyrkande. Ingen skulle väl närmare än han kunnat inse om för Mälarens strandegare det varit med någon verklig våda förenadt att bifalla Utskottets betänkande, men äfven han har med sin röst understött detsamma.

Den talare, som på förmiddagen först hade ordet och hvilken förklarade sig vara på sätt och vis part i målet, såsom ombud för Mälarens strandegare, synes, jag måste erkänna det, hafva hyst för strandegarne vid Hjelmaren ett deltagande, lika stort som han för strandegarne vid Mälaren ådagalagt.

Han har framhållit de stora olägenheter, äfventyrligheter och sannolika förluster m. m., hvarför egarne af mark vid Hjelmaren skulle blottställa sig om sjösänkningen komme till stånd. Det utvisar otvifvelaktigt hos honom ett ädelt hjerta och ett ömmande äfven för andra, som icke skulle förmå inse sin egen fördel, men, hur tacksamme de än må synas böra vara och tvifvelsutan äfven äro för detta deltagande, dela de dock icke de ifrågavarande farhågorna, utan underkasta sig efter moget betänkande de uppoffringar och äfventyr, som kunna blifva en nödvändig följd af Hjelmarens och Qvismarens sänkning.

Det har blifvit anmärkt att uppgifna sjösänkingsföretag icke så sällan voro föga allvarligt menade och att egentliga afsigten med desammans anmälande vore en önskan att såmedelst bereda sig statslån, hvarefter icke ovanligt vore att penningarne för andra ändamål användes och, när sjösänkingsföretaget skulle visas vara fullbordadt, sådant icke plägade vara fallet, utan afskrifning af det erhållna lånet begärdes.

Det må nu vara att den ärade talarens erfarenhet är sådan, men till ett dylikt förhållande kan jag icke se någon annan anledning än att vederbörande icke med den omsorg, som dem ålegat, granskat de afgifna förslagen, utan tillstyrkt bifall till företag som icke varit förtjenta af statens understöd. Något sådant är likväl vid detta företag alldeles icke att befara och jag skulle högeligen beklaga om en sådan erfarenhet hos någon af dem, hvilkas åliggande det är att vårda ett större eller mindre distrikts angelägenheter, skulle alstrat den öfvertygelsen, att hvarje sjösänkingsföretag, det må nu vara med aldrig så stor samvetsgrannhet och omsorg beräknadt, skulle, såsom den ärade talaren uttryckte sig, vara icke allmännyttigt utan rent af skadligt.

Hade olyckligtvis man förut och mera allmänt hyst en sådan åsigt, skulle Sverige icke nu se ut som det gör.

Det har vidare blifvit anmärkt att det ifrågasatta lånet skulle vara för stort och att det borde minskas. Det är visserligen en sanning att det öfverskrider de lånebelopp, som under vanliga förhållanden pläga beviljas till dylika företag, men också äro här förhållanden för handen, som aldrig förut egt rum; och jag är fullt öfvertygad om att hvarje fosterlandsvän skulle önska att det icke nu vore sista gången som staten förklarade sig beredd att på detta sätt understödja ett allmännyttigt företag.

Om också den föreslagna summan är stor, så äro icke heller de ifrågasatta villkoren lika gynsamma som vid de lån som vanligen pläga beviljas. Här är icke, såsom vid andra låneunderstöd för sjösänkningar är händelsen, ifrågasatt någon räntefrihet; och anledningen hvarför lånet blifvit begärdt till belopp motsvarande kostnaderna, är att en nedsättning till ett lägre belopp skulle göra hela detta stora och allmänt nyttiga företag om intet.

Våra kreditlagar äro, på sätt Utskottet omförmålt, nemligen af den beskaffenhet att hvarje annat sätt att upplåna de behöfliga penningemedlen skulle misslyckas eller åtminstone åstadkomma alldeles öfverdrifna kostnader. Någon större säkerhet än staten för detta lån skulle erhålla, låter icke gerna tänka sig i vårt land. Den årliga ränte- och amorteringsavgiften skulle upptagas på samma gång som kronoutskylderna. Hemmanen, icke allenast den jord som vinnes, utan äfven all den förut till hemmanen lydande, står i pant för lånevilkorens fullgörande och ansvarar i främsta rummet för desamma.

Då staten, om en upplåning skall ske, utan tvifvel lätt kan erhålla de medel som fordras och den derjemte tillförsäkras ett räntebelopp af 5 för hundra, förlorar staten icke heller i det afseendet något.

Det har här ytterligare blifvit nämndt att tillskapandet af säkerhet i hemmanen framför inteckningshafvare skulle kunna förringa och inskränka deras rätt, men i det hänseendet ber jag få nämna att hvad som af lånet skulle komma att belöpa på hvarje tunnland af den jord, som i företaget deltagar, icke skulle uppgå till mera än emellan 60—70 kronor, hvaremot efter den beräkning jag i dag i Första Kammaren hört uppgifvas, hvarje tunnland af den jord, som

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd för Hjelmarens och Qvismarens sänkning. skulle blifva från vatten befriad, nu värd omkring 100 kronor, skulle i värde kunna uppskattas till 4 à 500 kronor.

Den in-teckningsegare, som till följd deraf att staten för återbetalningen af det ifrågasatta lånet finge förmånsrätt framför honom, tror sin säkerhet förminskad, skulle, enligt min tanke, mycket miss-tagta sig, och säkerligen skulle för honom svårigheter icke möta att få in-teckningen af annan person med nöje öfvertagen. Dessutom är att märka att den afgift som, om detta lån beviljas, för återbetalningen deraf skulle komma att tynga på jorden, inskränker sig under de första åren till 5 procent ränta hvartill sedermera kommer 3 procent amortering, men dessa summor, hvilka helt säkert icke skola kännas särdeles betungande för den redliga och välbergade allmoge som af företaget kommer att skörda vinst, skulle visserligen icke medföra någon svårighet för jordegaren att af hemmanens afkastning äfven finna tillgång till gäldande af ränta på de in-tecknade lån, hvarmed hemmanet kunde vara besväradt.

Sedan jag nu vederlagt, hvad som, efter hvad jag kan påminna mig, i hufvudsak blifvit mot Kongl. Maj:ts proposition anfördt, tillåter jag mig till besvarande upptaga en och annan af de öfriga anmärkningar som under diskussionen här framstälts.

Så har man t. ex. sagt att ett bifall till Utskottets förslag skulle leda till förstörande af en gammal kommunikationsled. Detta är alldeles icke förhållandet, ty det nya bolaget har sig ålagd skyldighet att fortfarande underhålla den åsyftade kommunikationsleden.

Det har äfven blifvit sagdt att Hjelmare kanal skulle genom det ifrågasatta företaget göras oduglig för sitt ändamål; men detta påstående eger lika liten grund som det förra, då ju sjösänkingsbolaget har skyldighet att ombygga ifrågavarande kanal så att den fortfarande kan uppfylla sitt ändamål.

En ytterligare anledning till anmärkning har man velat finna deri att i den af Kongl. Maj:t i ämnet meddelade resolution finnes föreskrifven viss tid inom hvilken företaget skall vara börjad och afslutadt. Mig förefaller det dock som skulle det varit mindre tillbörligt att meddela ett bolag tillåtelse att påbörja och avsluta ett företag, sådant som det ifrågavarande, när helst bolaget sjelft behagade. Egarne till de verk och inrättningar, hvilka i och för sjösänkningen skola utrifvas eller förändras, skulle då haft den till företagens utförande meddelade tillåtelsen för obestämd tid hängande öfver sina hufvuden såsom ett Damoclesvärd, det der i hvarje ögonblick kunnat vändas emot dem, och utgjorde ett ständigt hinder för dem att i afseende på dessa verk och inrättningar företaga de ändringar och förbättringar och derå nedlägga de kostnader, hvilka, för den händelse med sjösänkingsföretaget fördröjdes eller dess utförande möjligen icke komme till stånd, funnes behöfliga och ändamålsenliga.

Vidare har man med ett visst åtlöje talat om föreskriften att 100,000 kronor skola afsättas för uppfyllande i framtiden af de förbindelser bolaget fått sig för segelfartens uppehållande ålagda, och man har frågat huru det kan vara tänkbart att med årliga räntan derå, 5,000 kronor, bogserbåtar skola kunna hållas i verksamhet, er-

forderliga uppmuddringar bekostas, bevakningspersonal aflönas m. m. Den, som så och på detta sätt talat, har, jag vågar säga det, med föga uppmärksamhet genomläst det Kongl. Maj:ts beslut, hvarigenom sänkning af Hjelmarens vattenhöjd blifvit medgifven. I den Kongl. resolutionen finnes nemligen föreskrifvet icke allenast att ett belopp af 100,000 kronor skall för antydda ändamålet afsättas, utan derjemte, att med oförminskad skyldighet för bolaget att af andra medel vidkännas alla kostnader i förenämnda hänseenden, dessa 100,000 kronor skola till Statskontoret öfverlemnas och genom räntans läggande till kapitalet ökas intilldess kapitalet vuxit till sådant belopp att Kongl. Maj:t kan finna afkomsten deraf tillräcklig för att betrygga uppfyllandet af alla de skyldigheter bolaget har sig ålagda och desamma blifva öfvertagna af en korporation som mäktar dem fullgöra.

Jag har nu anfört hvad jag ansett mig böra i denna sak uttala, och jag slutar med att hos Kammaren hemställa om bifall till det ifrågasatta lånet, som redan utan den ringaste meningsskiljaktighet blifvit af Första Kammaren godkändt, och hvarigenom skulle beredas utkomst och försörjning åt tusentals personer och tillika från osundt belägna trakter aflägsnas nu förefintliga sjukdomsanledningar; således ett stort och godt ändamål kan här vinnas, utan att staten behöfver vidkännas någon den ringaste uppoffring derför.

Herr Peter Olsson: Sedan Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet yttrat sig på sätt vi alla nyss hört, ett yttrande som, om jag icke missuppfattat detsamma, visat att fullkomlig garanti finnes derför, att de olägenheter, som af ifrågavarande företags utförande möjligen kunna för Mälarens strandegare uppkomma, skola blifva dem godtgjorda, jag säger, att om man får på det sättet uppfatta Herr Statsrådets yttrande — och så har jag uppfattat det — då må jag bekänna att derigenom blifvit undanröjda många af de betänkligheter, som detta förslag hos mig väckte under behandlingen så väl på den afdelning af Stats-Utskottet, som hade att i första hand bereda frågan, som äfven sedermera i Utskottets plenum. Då jag emellertid från början deltagit i frågans behandling anser jag mig pligtig att framställa de anmärkningar, hvartill jag fruktar förslaget kan föranleda. Dessförinnan ber jag dock att få förklara att jag är lifligt öfvertygad om att företaget kommer att lända vederbörande strandegare till stor båtnad, för så vidt verkligen detta företag låter sig utföras på det sätt som i den Kongl. propositionen och de densamma såsom bilagor åtföljande handlingar finnes angifvet. Det är således icke bristande intresse för sjelfva saken som föranleder mig att nu yttra några ord, utan detta sker på det Kammaren måtte få tillgång till de upplysningar, som för frågans bedömande kunna vara erforderliga och som det står i min förmåga att lemna.

Den talare, som först yttrade sig i ämnet, frågade, om det vore något bolag bildadt för det ifrågavarande företags utförande. Härpå svarade Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet, att ett sådant bolag finnes, hvilket också tydligt framgår af handlingarne.

*Länunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Men dessa handlingar utvisa deremot icke huru vida bolaget är ett aktiebolag, grundadt på lagen för aktiebolag af år 1848, eller om det är ett solidariskt bolag eller ett bolag af någon annan för mig okänd beskaffenhet. Om huru dermed förhåller sig kan jag icke lemna några upplysningar, emedan jag ej haft tillgång till bolagsordningen. Men då bolaget icke vid något tillfälle tecknat sig såsom aktiebolag, utan såsom "sjösänkingsbolag", så måste jag häraf draga den slutsatsen, att bolaget är af ovanlig beskaffenhet. Det kan ju hända, att detta bolag är solidariskt; och då Herr Chefen för Civildepartementet så ampelt och otvetydigt yttrat sig om den säkerhet, som finnes för utfäende af ersättning för de skador och olägenheter, som möjligen kunna blifva en följd af företaget, så föreställer jag mig, att han, som naturligtvis är medveten om det stora ansvar han sålunda icke tvekat att ikläda sig, äfven har fullt klart för sig af hvad beskaffenhet detta bolag är.

Hvad nu beträffar det ifrågavarande företaget, så är frågan, enligt hvad Herr Chefen för Civildepartementet redan sagt, icke blott en stor fråga, utan äfven, enligt min uppfattning, en invecklad fråga. Såsom handlingarne utvisa har det förts långa, många och stora rättegångar i frågan, och det finnes domstolsprotokoller rörande densamma, som i sanning äro voluminösa. Och dessa rättegångar ha förts icke endast mellan personer, som ej äro direkt intresserade af företaget, utan just mellan sådana personer, som sjelfva äro strandegare och således måste förutsättas vara intresserade af företaget. Sedan rättegången härom pågått i omkring tio år, faldes slutligen år 1874 af Högsta domstolen dom i målet, hvarigenom ersättningsanspråken bestämdes, hvarefter Kongl. Maj:t medgaf rättighet till det ifrågavarande sjösänkingsarbetets utförande. Det har således icke kunnat undgå afdelningens uppmärksamhet huru invecklad frågan är, och huru den blir det än mer, om man ser på de olägenheter, som genom sjösänkningens utförande möjligen kunna uppstå för Mälarens strandegare. Läger man dertill den skada, för hvilken man mycket väl kan tänka sig Stockholms stad blottställes, i fall Hjelmaren sänkes, så blir frågan ännu mer betänklig. Och betraktar jag de olika intyg och utlåtanden i ämnet, som af olika vetenskapsmän afgifvits, visserligen under skilda tider och förhållanden, så framställer sig frågan åtminstone för mig i en ännu svårlöstar dager.

Man kan nemligen lätt tänka sig sådana naturförhållanden vara för handen, att en öfversvämning inträffar i hufvudstaden. Föreställom oss, att Saltsjön skjuter upp med sydostlig vind, så att utloppet till Mälaren blifver oregelbundet och att samtidigt dermed vattnet strömmar in i Mälaren med starkare fart, så kunna dessa båda omständigheter lätt föranleda öfversvämning. Och jag tror, att vattnet i Mälaren icke behöfver stiga mera än 4 till 5 fot för att det skall öfverskölja Stockholms gator. Jag frågar nu: hvem skall, om en sådan olycka inträffar, betala deraf uppkommande skador? Detta har jag icke klart för mig. Hade af handlingarne ådagalagts, att ersättning i sådant eller dermed liknande fall med säkerhet vore att påräkna, så skulle

jag icke tveka att med min röst biträda Stats-Utskottets här föreliggande förslag till det stora företags understödjande af staten.

Då sålunda, enligt min öfvertygelse, olägenheter kunna uppkomma genom den meranämnda sjösänkningens verkställande, anser jag, innan Riksdagen fattar sitt beslut i frågan, det vara nödvändigt icke blott, såsom Utskottet yttrat, att förklara, det vi icke vilja befatta oss vare sig med den tekniska eller rättsliga sidan af frågan, hvilket må bero på vederbörande myndigheter, utan derjemte noga öfverväga det moraliska ansvar, som Riksdagen ikläder sig genom att lemna medel till utförande af ett företag, som för andra än deri direkt intresserade kan medföra olägenheter. Åtminstone måste de af Riksdagens ledamöter, som varit med om denna frågas förberedande behandling, anses bära detta ansvar och i följd deraf betrakta det som en skyldighet att uttala sin mening rörande dessa eventuella olägenheter.

Hvad nu sjelfva den ekonomiska delen af saken beträffar, är så denna fråga icke blott stor utan jemväl ovanlig. Ty, så vidt jag har mig bekant, har det aldrig tillföre inträffat, att något sjösänkings- eller vattenaftappningsföretag erhållit hela det för företags utförande erforderliga beloppet i lån af staten, en omständighet som vid jemförelsen med detta fall synes mig vara af ganska egendomlig beskaffenhet. Af handlingarne framgår, att strandegarne skulle komma i besittning af omkring 30,000 tunnland jord. Från statsrådsbänken yttrades nyss att denna jord kunde värderas till omkring 450 kronor pr tunnland; medelvärdet af den uttorkade jorden skulle sålunda uppgå till omkring, 12, 13 eller 14 millioner kronor. Under sådana förhållanden ligger ju den frågan ganska nära till hands: vinnes verkligen så mycket genom ett sådant företag — något som jag alldeles icke vill bestrida — hvarför kunna då icke dessa strandegare sjelfva i någon mån bidraga till företags utförande? Om en jernväg bygges, skall ett bolag finnas, som tecknar ett visst belopp i aktier; detsamma är äfven förhållandet vid andra företag, men här skola strandegarne icke tillskjuta något. Om man härigenom skulle tvingas till missstroende i fråga om företags utförbarhet, torde sådant icke vara underligt.

Ser jag nu på det kostnadsförslag, som blifvit uppgjort, förekommer mig äfven detta vara af något egendomlig beskaffenhet. Man finner nemligen huru som år 1851 detta kostnadsförslag utgjorde 1,000,080 kronor 75 öre, år 1865 jemt 1,000,000 kronor, år 1868 1,210,400 kronor samt år 1873 1,948,883 kronor. Det är ju en anmärkningsvärd olikhet mellan dessa kostnadsförslag, och det torde derföre icke vara utan betydelse att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett att arbetet kunde utföras för 1 1/2 million kronor. Nu har man i fråga om den tekniska sidan af saken ansett sig — och jag förmodar äfven med rätta — bära rätta sig efter hvad nämnda styrelse yttrat, men beträffande den ekonomiska delen af frågan, nemligen den summa, hvarför arbetet kunde utföras, har man icke tagit hänsyn till hvad Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit — af hvilken anledning vet jag icke. Jag har hittills icke hört några andra skäl i detta

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

afseende än att arbetet icke kan utföras på något annat sätt, att beviljandet af dessa 2,000,000 kronor är ett oeftergifligt vilkor för arbetets bringande till stånd. Men visar detta verkligen intresse för företags utförande hos de personer, som närmast och egentligen äro intresserade af detsamma? För min del kan jag af allt detta icke komma till en sådan slutsats.

Emellertid har jag jemte två andra ledamöter i Utskottet, såsom Herrarne af Utskottets betänkande behagade inhenta, vidfogat en reservation af innehåll, att man skulle kunna lemna ett låneunderstöd af 1 1/2 million kronor för att befrämja ett sådant stort företag, i händelse nemligen bolaget stälde fullt betryggande säkerhet, som vore betryggande för de af företaget möjligen härflytande skador och olägenheter, äfvensom för sammans återbetalande till staten. För min del skall jag icke synnerligen mycket fästa mig vid sjelfva beloppet, något som efter mitt förmenande är af jembörelsevis underordnad vikt, i synnerhet då meningen icke är att staten skall förlora något i ränta, men hvad jag velat framhålla såsom en omständighet att allvarligt öfvervägas af hvar och en, som lemnar sin röst för bifall till detta förslag, är det ansvar, som man ikläder sig genom att bidraga till ett företag, som möjligen kan medföra icke obetydlig skada för andra personer. Och om ett beslut nu fattas om beviljande af vare sig den ena eller den andra summan, vill jag härmed till protokollet hafva antecknat, att de olägenheter, de skador, som af företags utförande möjligen kunna komma att uppstå, hvilat på Kongl. Maj:t. Jag vill icke vara med om att bära någon del af detta ansvar, emedan jag anser, att det är osäkert huru företaget slutligen skall komma att utfalla, utan måste jag i sådant fall hellre rösta för rent afslag. Jag föreställer mig, att det vilkor, reservanterne föreslagit, icke antages. Skulle åter detta vilkor komma att godkännas, röstar jag med full tillfredsställelse för vare sig det ena eller det andra beloppet, men om så icke blifver förhållandet, har jag för fredandet af mitt eget samvete velat till protokollet uttala, hvad jag nyss nämnde, nemligen att jag icke vill åtaga mig någon del af ansvaret för ett beslut, som må hända kan medföra betydliga olägenheter.

Herr E. G. Boström: Jag vill icke bestrida, att det företag, hvarom nu är fråga, kan vara förtjent af understöd från statens sida, men för ett sådant understöds beviljande skulle jag vilja uppställa tre vilkor, nemligen först och främst, att nödig säkerhet förefinnes för det begärda lånets återbetalande, och vidare att förr än företaget sättes i verket, det blifver till fullo utredt, att detsamma icke vållar någon större rubbning uti klimatiska förhållanden samt slutligen att genom detsamma tredje mans rätt icke må blifva kränkt.

Hvad då först beträffar lånet, så skulle jag vilja anmärka att den summa, hvilken man nu vill såsom låneunderstöd bevilja, är alldeles för stor. Delegarne i företaget skulle på detta sätt icke allenast icke behöfva tillskjuta ett enda öre utan till och med få sina undersökningskostnader åter, då, enligt hvad af betänkandet synes, lånesumman betydligt öfverstiger de för sänkningsföretags verkställande

beräknade kostnaderna. Man har påstått att det skulle vara omöjligt för delegarne att göra något tillskott, men jag får bekänna att jag för min del icke kan inse hvad som härfor skulle kunna utgöra hinder. Men den omständigheten att något sådant tillskott icke skett, tyder på att flertalet strandegare icke kunna inse att företaget länder dem till fördel och följaktligen icke vilja ikläda sig den risk, som med ett deltagande deri är förenad. Och denna omständighet talar betydligt emot affären. Under sådana förhållanden kan någon betalnings-skyldighet icke ådömas dessa strandegare, utan kommer deras andel af lånet att gäldas af bolaget, som åter tager deras jord emot lösen af dess då varande värde. Om nu — hvilket naturligtvis lätt kan tänkas — oförutsedda händelser inträffa, på grund af hvilka det ifrågavarande företaget blifver i större eller mindre mån förfeladt, så får bolaget möjligen ett stycke jord här och ett annat der rundt omkring de sänkta sjöarnes stränder, och härmed vore bolaget illa betjent, likasom äfven ett sådant förhållande skulle högst ofördelaktigt inverka på bolagets betalningsförmåga. Med anledning häraf anser jag det vara högst nödvändigt att strandegarne sjelfva blifva åtminstone i någon mån intresserade i företaget, och detta skulle, efter min tanke, lämpligast ske derigenom att de finge tillskjuta t. ex. en fjerdedel af de för företagets verkställande beräknade kostnader. Af sådant skäl vill jag icke under något förhållande gå in på att för det ifrågavarande ändamålet bevilja högre anslag än en och en half million kronor och detta endast mot ytterligare säkerhet t. ex. borgen af direktionen, ett förfarande, som vid jernvägslån är rätt vanligt. Det andra villkoret, som jag skulle vilja uppställa för beviljande af ett så beskaffadt låneunderstöd, som det ifrågavarande, var att förr än det tillämnade företaget finge påbörjas, vore till fullo utredt, att derigenom någon rubbning i klimatiska förhållanden icke komme att ega rum. Vi veta litet hvar att afdunstningen från sjöar likasom från skogar är vida större än från torr mark, och inverkar betydligt på nederbörden. Att då, under en tid då jämmerrop höjas från flere delar af vårt land öfver den alltmer öfverhandtagande skogssköflingen, aftappa en af landets största insjöar utan att derförinnan hafva fullständigt uttrönt, hvilket inflytande sådant kan medföra på väderleksförhållanden i allmänhet och särskildt på nederbörden, kan väl icke vara välbetänt. Men någon åtgärd till sådan utredning har hittills icke vidtagits. Och för öfrigt, om man nu ändtligen vill använda dessa två millioner på vattenaftappningar, så vore det väl mera skäl uti att lemna dem till Norrland, till utdikning af dervarande kärr och myrar, d. v. s. till företag, hvilka bestämdt hafva ett helsosamt inflytande både på jorden och de klimatiska förhållandena, än till Nerike, der det tillämnade företaget må hända kan verka mer skada än gagn.

Jag nämnde slutligen att företaget icke finge kränka annans rätt.

Kongl. Maj:t tyckes mig hafva noga tillgodosett deras intresse, som begagna sig af eller bo vid Hjelmarens, genom bestämmelser som förefalla tillfyllstgörande, ja till och med stränga. Men det är ej endast dessa, som hafva intresse af frågan, äfven Mälarens strandegare borde få hafva ett ord med i saken. Kongl. Maj:t har visserligen

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

Läneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

befalt sina Befallningshafvande att infordra utlåtande i ämnet från Mälarens samtliga strandegare. Och dessa hafva dervid samstämmigt uttryckt den önskan att, innan företaget komme till verkställighet, Mälarens utlopp måtte utvidgas så mycket som motsvarar det ökade tillloppet från Hjelmaren. Och samtliga Konungens Befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Nyköpings och Vestmanlands län hafva framhållit det beaktansvärda i denna framställning. Men Kongl. Maj:t har icke härvid fäst sig, utan tagit hänsyn allenast till Öfverstelöjtnanten Grafströms samt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uttalanden i ämnet. Och dessa hafva sagt att den ifrågasatta vattenaftappningen icke "bör" åstadkomma någon tillökning i Mälarens vattenhöjd och följaktligen ej heller något men för dess strandegare. De hafva icke vågat uttala sig bestämdt i denna sak utan endast använt detta ord "böra", för att sålunda kunna för framtiden hafva, såsom man säger, "ryggen fri". Huru stor aktning jag än har för dessa myndigheter, har jag dock icke kunnat afhålla mig från att tillse hvad äfven andra sakkunnige män såsom t. ex. Öfversten Friherre Ericson och Professoren Edlund yttrat i frågan, och jag har då funnit att af de båda sistnämnda motsatta omdömen afgifvits rörande det ifrågavarande företaget. Och jag tror mig icke begå någon ohöflighet om jag påstår att såväl Öfverstelöjtnant Grafström som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äro gent emot de båda andra att anse såsom temligen apokryfiska storheter.

Herr Statsrådet Thyselius yttrade nyss, att de myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, icke undandroge sig det ansvar, som de derigenom påtagit sig. För min del kan jag icke förstå hvad Herr Statsrådet dermed menar. Mig synes nemligen detta yttrande vara endast en tom fras; ty det är klart att ett tillstyrkande icke kan vara för enadt med något ansvar. Befinnes det nemligen, att affären utfaller annorlunda, än man antagit, att de kalkyler, som blifvit uppgjorda, ej hålla streck, så säga vederbörande naturligtvis: vi hafva vid frågans utredning iakttagit allt, som det stått i ingenjörsvetenskapens förmåga att beräkna, och hafva följderna blifvit andra än dem vi antagit, så beror det af omständigheter, som det ej stått i mensklig förmåga att förutse. Ja, det är nog bra att komma ifrån saken på detta sätt. Men härmed tror jag icke att strandegarne vid Mälaren, som i detta fall få vidkännas förluster, kunna vara nöjda. Kongl. Maj:t har i afseende på bevarandet af dessa strandegares rätt endast föreslagit det vilkor, att aftappningen från Hjelmaren icke finge så fortskyndas att vattenhöjden i Mälaren komme att öfverstiga under vissa månader 15,5 samt under de öfriga månaderna 16,5 fots höjd öfver slussströskeln i Stockholm. Men då Mälarens medel-vattenhöjd under de senare åren varit 14,7 fot öfver slussströskeln, så är det klart, att, om vattenhöjden blir 1 à 2 fot högre, skola strandegare få sina af gammalt odlade egor skadade af vatten. För min del kan jag icke heller förstå det statsekonomiskt kloka uti att vinna mark vid Hjelmaren men förlora sådan vid Mälaren. Icke heller kan jag inse hvarföre staten skulle anslå millioner för vinnande af ett sådant resultat.

Jag anser det vara ett oeftergifligt vilkor, att, innan man beviljar medel för verkställande af Hjelmarens sänkning, en undersökning angående den höjning af Mälarens vattennivå, som deraf måste blifva en följd, först försiggår. Och till dess en sådan undersökning blifvit verkstald, anser jag det vara min oafvisliga pligt att yrka afslag.

*Länvunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Herr Rubenson: För min del vågar jag icke biträda Stats-Utskottets föreliggande förslag. Jag vågar det icke därför, att jag icke lyckats få klart för mig, att den ifrågasatta sänkningen af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren kan verkställas utan fara för öfversvämning af de egor, som äro belägna omkring Mälaren. Det har nemligen blifvit sagdt af en vetenskapsman, till hvars ord jag måste lita, att i sakens närvarande skick stora betänkligheter möta för ifrågavarande företag innan man fått uttrönt, hvilken inverkan på Mälarens vattenhöjd sänkningen af Hjelmaren kan hafva; och denne vetenskapsman har, såsom det synes, stödt denna sin åsigt på goda grunder, enär han visat, att man vid förslaget uppgörande icke tagit i betraktande en särdeles viktig faktor nemligen afdunstningsfaktorn. Å andra sidan hafva vi deremot yttranden äfven af en annan sakkunnig person; men om vi se efter hvarpå denne stöder sitt omdöme, så finna vi, att det ytterst är på en teorie eller hypothes. Den tabell, som finnes bilagd Öfverstelöjtnant Grafströms yttrande till Drätselnämnden i Stockholm den 13 September 1875 angående den verkan, som Hjelmarens föreslagna sänkning möjligen kunde hafva på sjön Mälarens flöden, utvisar nemligen att under vanliga förhållanden högsta flodhöjden i Mälaren och Hjelmaren är ungefär samtidig, så att man kan säga att under nuvarande förhållanden någon stor tidsskilnad i detta afseende icke eger rum. Men, säges nu, helt annat blir förhållandet sedan sänkningen af Hjelmaren blifvit verkstald. Låtom oss nu se till hvarpå man stöder denna teori. Öfverstelöjtnant Grafström säger härom uti sitt ofvanberörda yttrande följande: "Då alla vattendrag som från Hjelmaredalen med dess sydligare läge och mindre skogbeväxta samt mera odlade trakter utfalla i Hjelmaren, hafva sina flöden mycket tidigare än de rika vattendrag, som komma från Nerikes, Vestmanlands och Dalarnes bergslager och utfalla i Mälaren, så borde äfvenledes Hjelmarens högfloder inträffa tidigare än Mälarens. Orsaken hvarföre ej så sker beror derpå, att arean uti Hjelmarens utlopp vid Hyndeved nu är för liten, hvarigenom flodvattnet uti Hjelmaren magasineras och hopar sig tills utloppets vattensektionsarea motsvarar flödets storlek, och derigenom blifva högfloderna uti Hjelmaren försenade och nära samtida med Mälarens." Så vidt jag kan förstå, har han icke kunnat åberopa några bestämda fakta såsom stöd för denna hypotes, och under sådana omständigheter vågar jag icke der på grunda ett bifall till det föreliggande förslaget.

Jag skulle dock icke hafva begärt ordet för att yttra detta; ty min åsigt härutinnan kan för Kammaren vara skäligen likgiltig, då jag icke kan stödja densamma på egen sakkunskap. Anledningen hvarföre jag begärt ordet ligger uti det sätt, hvarpå en talare, som kom till samma yrkande som jag, på förmiddagen yttrade sig, då han,

Läneunderstödd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

afvikaude som mig synes från den behandlade frågan, berörde förhållanden inom den kommun, jag har den äran att representera, och dervid framstälde påståenden, hvilka han hade anspråk på att man skulle anse såsom faktiskt rigtiga, men om hvilka jag vet att de icke så äro. Jag har under sådana omständigheter ansett mig skyldig att gemäla något af hvad den talaren derom anförde.

Talaren från Venersborg yttrade, att Mälarens utlopp blifvit under tidernas längd förminskadt genom hvarjehanda åtgärder, som Stockholms stad vidtagit, och sökte stödja detta påstående på en stor auktoritet, nemligen framlidne Friherre Ericson. Han sade, att man, för att kunna resa Karl XIV Johans staty på slussplanen hade tylt ett stort vattendrag, hvilket varit af vigt för Mälarens utlopp, samt åberopade såsom bevis därför en broschyr utgifven af Friherre Ericson. Nu är, så vidt jag har mig bekant, vattendraget igenfyldt icke för nämnda statys skull, utan i sammanhang med den nya slussbyggnaden, hvilken har till fader ingen mer och ingen mindre än just nämnde Friherre Ericson. Det skulle då vara rätt egendomligt, om han sjelf skulle hafva förklarat att den plan för den nya slussbyggnaden, som han sjelf uppgjort och hvilken han varit med om att utföra, skulle åstadkommit ett sämre utlopp för Mälaren, än den förut hade. Man läser tvärtom kunna på förhand antaga, att så icke kan vara förhållandet. Också skall man finna den förmodan, att Friherre Ericson icke uttalat en sådan åsigt, besannad, om man går till den handling, som den ärade talaren åberopat, nemligen det af Herr Friherre Ericson afgifna tryckta utlåtandet till Stockholms stads Drätselkommission. Anledningen till detta utlåtande var det höga flöde i Mälaren, som egde rum år 1851, till följd hvaraf åtskillige stadens invånare gjort en hemställan, huruvida icke den fastställda planen för slussplanens ordnande skulle kunna modifieras, emedan man vore rädd för, att tillämpande af denna plan skulle åstadkomma ännu större flöden, än som då egde rum.

Frågan hänvisades af Drätselkommissionen till Friherre Ericsons utlåtande, och han afgaf också ett vidlyftigt sådant. Han yttrade visserligen deri, såsom Herr Grefve Sparre anført, bland annat, att "Mälarens utlopp vid Stockholm förut torde haft en helt annan form och storlek än nu; och att sannolikt sjön vid Söderström varit så öppen att Mälaren derstädes snarare varit en vik af hafvet, än en insjö. Således har Herr Grefve Sparre mycket rätt i detta afseeende; men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att det förhållande, hvarom Friherre Ericson på det anförda stället talar, hänföres sig till tiden före Stockholms stads grundläggning, samt torde följaktligen icke kunna af Herr Grefve Sparre anföras såsom skäl för det påståendet, att man genom slussplanens ordnande och uppresandet derå af Carl XIV Johans staty stängt utloppet för Mälaren. Ser man deremot hvad Friherre Ericson vidare yttrat, så skall man finna att detta står i uppenbar motsats mot Herr Grefve Sparres påstående. Jag skall be att få till bevis derpå citera följande ord anförda i Friherre Ericsons berörda utlåtande: "Historien och de handlingar, hvarpå den grundas, visa, att Mälarens utlopp vid Stockholm i nära 2 århundraden varit af ungefär

samma form som nu, dock har detsamma under de senaste 60 åren genom åtskilliga förändringar blifvit vidgadt utöfver den storlek det förut under en längre tid synes hafva haft.“ Vidare heter det: “I bekymren öfver det höga vattnet 1780, — — — rensades broarna öfver Norrström från byggnader, fiskinrättningar och lösa pålar; den norra strömquarn borttogs och likaledes den så kallade vedgårdsbron; portarne i Södersluss afsågades på höjden.“ Ytterligare säges, att utom hvad som 1780 åtgjorts “har sedermera gamla Norrebro blifvit borttagen och ett friare utlopp för vattnet öppnadt under den nya stenbrons trenne hvalf. Sjelfva strömfåran har sedan den gamla bron raserades — — äfven utvidgats af vattnets egen kraft. Åtskilliga muddringar hafva blifvit förrättade i strömmen nedanför nya Norrebro, hvarigenom vattnet lättare faller undan i hvalfvena, och slutligen har man förra året förrättat en icke obetydlig upprensning i öfra ändan af kanalen mellan Lejonbacken och Helgeandsholmen.“ Derpå fortfar han: “på grund af hvad som här blifvit upplyst i afseende på rensningarne i Norrström, måste det friare aflopp, som derstädes är beredt, kunna motsvara de öppningar, som nyligen blifvit stängda vid Söderström,“ — märken mine Herrar, det är just samma aflopp, hvilkas stängning, enligt Herr Greve Sparres påstående, så menligt inverkar på vattnets afförande från Mälaren — “helst den största ännu kvarvarande öppningen ligger högt och icke är verksam till flodvattnets afförande innan detta nått en betydlig höjd, hvaremot de i Norrström vidtagna rensningåtgärder äro af den beskaffenhet att genast, då Mälaren börjar stiga, blifva verkamma till vattnets afförande.“ Slutligen heter det: “Den erfarenhet, som senare tider lemnat i afseende på flödenas beskaffenhet — — synes — — ådagalägga, att Stockholms invånare på en senare tid så utvidgat Norrström, att det af ålder i förra seklet befintliga häfdvunna utlopp kan anses förstoradt.

Härmed tror jag mig tydligen hafva bevisat, att framlidne Friherre Ericson ingalunda var af den mening som Herr Grefve Sparre angifvit, eller att de vid slussplanen verkställda arbeten hafva tillsammans med andra af Stockholms stad vidtagna åtgärder minskat utloppet för Mälaren.

Vidare har Herr Greve Sparre såsom skäl för sitt påstående åberopat uppförandet af de begge jernvägsbroarne, den ena öfver Riddarfjärden och den andra öfver Norrström. I förbigående vill jag anmärka, att det icke är Stockholms stad utan staten, som uppfört dessa broar. Jag vågar dock påstå, att nämnda broar icke minskat möjligheten för Mälarens vatten att komma ut till Saltsjön. Banken för bron öfver Riddarfjärden ligger nemligen ett godt stycke lägre, än slusströskeln, och således kan det vatten, som förut kunnat rinna genom slussen, lika väl komma fram *efter* det att denna bro blifvit uppförd. Hvad vidare angår bron öfver Norrström, vill jag upplysa derom, att i sammanhang med fastställande af detaljerad plan till sammanbindningsbanan Kongl. Maj:t bestämde, att till undanrödjande af all anledning till tvister, som möjligen kunde uppstå rörande denna bros inverkan på vattenafloppet, den af styrelsen för statens jernvägsbyggnader först föreslagna genomskärningsytan skulle, i likhet med

Lånevnderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

Länunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

hvad styrelsen för allmänna Väg- och vattenbyggnader föreslagit, ökas med 400 qvadratfot antingen genom bortsprängning af berggrunden vester om Strömsborg eller genom upprensning af den botten mellan Strömsborg och Riddarholmen, hvilken ligger högre än 9 fot öfver slusströskeln.

Således finner man att hvad som kan hafva förlorats genom brobyggnader återvunnits genom andra i sammanhang med denna byggnad föreskrifna åtgärder, hvilka jag tager för gifvet, att kronan vidtagit.

Vidare åberopades, att den brobyggnad, som staden nu uppför öfver Norrström skall menligt inverka på vattenafloppet från Mälaren; men jag vill dermed påpeka hvad som af den stadens tjensteman, som uppgjort broförslaget, yttrades vid förslaget framläggande. Han sade: "vid lägsta vattenyta lemnar bron en sektionensarea för vattnets afrinnande af circa 7,800 qvadratfot, eller 1,800 qvadratfot mera än den uppgifna arean under bron ofvanför och 6,100 qvadratfot mer än arean under bron nedanför eller Norrbro, och torde således äfven vid hög flod ej någon uppdämning vara att befara," hvarjemte han hemställde, att för underlättande af vattnets afrinnande, om så skulle behövas, den åtgärd skulle vidtagas, att norra landfästet och tre af de nordligaste pelarne skulle läggas i sned riktning mot bron och på sådant sätt hafva detta landfäste och dessa bropelare ock blifvit byggda. Således hafva de fordringar, som sakkunniga personer uppställt, äfven här blifvit uppfyllda.

Vidare har Herr Grefve Sparre sagt, att man här i staden bygger kajer och gör utfyllningar öfver allt och hindrar derigenom Mälarens vatten att komma ut i saltsjön. Jag tror icke, att man i fråga om dessa fyllnader behöver för denna fråga fästa sig vid andra än de, som skett i sjelfva utloppet. Ty om man ofvan eller nedan vid stränderna i det breda vattnet gör en utfyllning har detta icke den ringaste inverkan på vattenafloppet. Enligt min uppfattning har blott en kaj blifvit bygd, i afseende å hvilken man kan tala om, att den skulle kunna minska utloppet för Mälaren, och det är kajen vid Rosenbad, hvilken ombyggdes för några år sedan. Förhållandet är nemligen det, att man för att icke skada närliggande hus måste bygga denna fyra fot längre ut än den gamla kajen, men härvid är att märka, dels att man borttog den trappa, som enligt hvad Herrarne torde minnas, förut låg i Drottninggatans förlängning, och som sköt långt utom den nuvarande kajen, dels att Kongl. Maj:t, såsom vilkor för stadens rätt att ombygga berörda kaj på ofvan nämnda sätt, föreskref att en bank af grus i sjelfva strömmen skulle till ett visst djup borttagas, och det villkoret uppfylldes också innan kajbyggnaden påbörjades. Således kan icke heller i detta afseende något läggas Stockholms stad till last.

Att Herr Grefve Sparre, såsom han sjelf uttryckligen angifvit, begagnat tillfället att plaidera i egen sak, skall jag icke klandra, men att han plaiderat sin sak i den rysligt tillämnade rättegången emellan Mälarens strandegare och Stockholms stad, anser jag icke rätt, och

derföre har jag ansett mig uppkallad att yttra, hvad jag sagt, för att hans ord icke skulle vara oemotsagda.

*Låneunderstöda
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

Her Pehr Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag hade icke ämnat deltaga i denna diskussion, men då det synes, som om Kammaren skulle vilja bifalla detta Utskottets förslag kan jag icke annat än uttala mina betänkligheter deremot, för att i och med detsamma fritaga mig från det ansvar, som i en framtid kan blifva följden af ett bifall till detta storartade förslag. Det har under flere föregående riksdagar isynnerhet på 1830-, 40 och 50-talen händt, att en mängd förslag till sjösänkningar kommit fram, men ehuru dessa förslag endast afsettn dylika arbeten i smått, har det mången gång gått så till, att, sedan intressenterna med möda och besvär fått anslag och arbetet blifvit verkställt, de slutligen kommit och begärt att få afskrifning på summan, som tryckt så hårdt att de icke kunnat uthärda att betala densamma, och flera af dessa lån hafva verkligen afskrifvits. Nu synes det mig, som om man skulle vilja gå på med att i stort urtappa sjöar. Jag undrar dock hvad följden skulle blifva, om Sverige skulle uttappa de flesta af sina vackra och fiskrika sjöar, och det under en tid då man tillika utligger största delen af våra skogar. Jag undrar huru treffigt det skulle blifva för våra efterkommande att bebo ett sådant land.

Hvad nu vidkommer Hjelmarens sänkning, är det tydligt och klart, att, i samma mån denna sjö sänkes några fot, det dock skall blifva någon del af landet, som ligger der omkring, hvilket nu till en del är öfversvämmadt af vatten, som blifver sankt. Jag undrar om det är lämpligt, att från en så stor sjö som Hjelmaren är, tappa bort det vackra vattnet och låta det bilda sig en hop sumpar, som äro både skadliga och förderrliga. Om man å andra sidan tager i betraktande den stora mängden af myrar, som finnas inom Sveriges område, synes det mig som om det skulle vara mera fördelaktigt att uttappa dessa, emedan de icke hafva rent och klart vatten utan förorsaka nattfroster och osundhet, och genom dylik vattenaftappning torde vara en tillräcklig landvinning att få. Men lyckas man att uttappa de rena sjöarna och bilda sumpiga trakter, sådana man får se, då man reser i Småland, hvarst man på många ställen påträffar stora fält, flacka och jemna, der det hvarken växer skog eller gräs, och af hvilka man således icke har någon fördel, då tänker man, att det skulle hafva varit mycket vackrare, om här funnits en ren och blank sjö.

Hvad vidare beträffar den stora säkerheten som staten skulle ega i fråga om att återfå dessa 2 millioner, vill jag erinra om de många exempel som förekommit, då det icke varit så lätt för staten att återfå de summor, som till lån åt dylika företag blifvit lemnade. Till Luleå elfs kanalisering lemnades en gång ett lån af en half million; och man framhöll dervid fördelen af den nya idén att i stället för det gamla byggnadssättet bygga en sluss med lutande plan hvarjemte man mycket ordade om företagets stora gagn för fäderneslandet. Sedan emellertid lånet beviljats, hvarken fullföljde bolaget arbetet eller återbetalade medlen, och staten förlorade sin halfva million. Med sådana exempel

Låneundertöd
för Hjelarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

för ögonen kan man verkligen draga i betänkande på hvad sätt staten skulle kunna erhålla tillräcklig säkerhet för dessa medel, som den med så frikostig hand vill lemna till nu ifrågasatta företaget. Då fråga blefve om återbetalning, skulle kanske det gå med detta stora sjösänkingsföretag som det förut gått med åtskilliga små, att nemligen vederbörande förklarade sig ur stånd att betala och begärde skuldens afskrifning.

Ehuru jag icke kan yttra mig med tillräcklig sakkänedom om frågans detaljer, har jag dock velat uttala dessa mina betänkligheter mot förslaget, å hvilket jag på grund deraf yrkar afslag.

Herr Toll: Som jag under flera år varit jordbrukare i närheten af Hjelmaren, är jag i tillfälle att kunna konstatera och vitsorda tillvaron af de omförmälda olägenheterna för Hjelmarens strandegare, och jag anser mig i följd häraf både skyldig och berättigad att i frågan yttra några ord.

Stats-Utskottet har, såsom mig synes, rätteligen sett frågan ur tre synpunkter, *teknisk, rättslig* och *statsekonomisk*. I de två förstnämnde har Stats-Utskottet — hvilket jag också ämnar göra — hänvisat till sakkunskapen och ansvarige embetsmyndigheters utlåtanden. Jag skulle dock, hvad frågans tekniska sida beträffar, vilja såsom mitt enskilda omdöme uttala den mening, att jag omöjligen i den föreslagna sänkningen kan, såsom här med så mycken styrka framhållits, se någon fara för Mälarens strandegare. Det är endast vid *första* aftappningen som någon risk *kan* uppkomma, men den lärer väl endast få ske under offentlig kontroll, och under därför fullt lämplig årstid, såsom under högsommaren eller då vattnet står lågt. De tillflöden Hjelmaren upptager, blifva ju derefter hvarken större eller mindre än förut och måste i alla händelser passera dess utlopp och inkomma i Mälaren, hvars strandegare således i alla händelser måste vara beredda på att mottaga dessa flöden. Det kan således nu endast vara fråga om att hindra dessa flöden från att påkomma alltför hastigt, och detta kan ju ske genom aftappningens reglering, såsom också är mening. Farhågorna äro således i min tanke alldeles obefogade. I öfrigt hänvisar jag till Herr Nordenfelts i saken särdeles upplysande reservation.

I afseende på den rättsliga sidan af saken vill jag endast erinra om hvad Kongl. Maj:t förklarar, eller att "hinder från det allmännas sida icke möta för sänkningens verkställande uppå stadgade villkor och föreskrifvet sätt, samt att alla, enskild rätt berörande tvistefrågor, så vidt de kunnat utgöra laga hinder för sjösänkningen, blifvit i en af Kongl. Maj:t slutligen af dömd rättegång afgjorda."

I afseende slutligen å den statsekonomiska sidan af saken har man här med ett visst hän påstått, att företaget endast skulle lända till nytta för de kring Hjelmaren boende strandegarne. Det vore dock högst märkvärdigt, om icke bringande till kultur af 30,000 tunnland nu genomdränkt mark, som under den fruktbaraste delen af året liknar stepper och visar ett grått och i högsta grad ogästvänligt utseende, skulle förstaten verka gagnande. Den välmåga, orten första hand måste er-

fara, kan väl icke annat än sprida sina verkningar äfven till det allmänna. Jag dristar således för min del tro att frågan är af *allmännyttig* natur, alldeles tvärtemot hvad här förut blifvit påstått. Dessutom tyckes det mig verkligen vara tid på, att dessa strandegare, som i 200 år fört klagomål öfver de förluster, de genom ofta inträffade öfversvämningar fått vidkännas, nu omsider få sin klagan beaktad, och derigenom återfå dispositionsrätten öfver den jord, som under nuvarande förhållanden måste anses hafva varit dem i viss mån betagen. De behöfva också någon lättnad i sitt bergningsarbete på dessa sumpiga, oländiga marker, ty den, som sett huru det nu går till, då folket under öfversvämningssår måste vada till midjan i vatten för att inberga den magra höskörden från dessa vattendränkta starrängar, måste sannerligen önska dem en bättre lott i detta fall, allrahelst som helsa och lif i icke ringa mån visat sig vara beroende häraf. Den förlust som strandegarne hittills fått vidkännas har uppskattats till närmare en half million kronor för hvarje gång en sådan öfversvämningssperiod med 5 à 6 års mellantid inträffat. Men det är gifvet att förlusten måste kännas ändå större i samma mån markens bördighet aftager och jordens värde stiger samt i mån af tilltagande idoghet och bättre insigt i jordbrukshandteringen. Således kan jag icke finna det olämpligt att staten bispringer och understödjer sådana företag som det förevarande. Men frågan är: med hvilket belopp och under hvilken form böra dylika företag underlättas? Kongl. Maj:t och derefter Utskottet har föreslagit ett lån på två millioner kronor. Ser man på kostnadsförslaget så får jag för min del säga, att detta belopp ingalunda är öfverdrifvet. Man finner det orimligt att hela beloppet utbetalas. Men strandegarne hafva ju redan på företaget nedlagt en ganska betydlig summa. Säkerheten för det i fråga satta lånet tyckes mig vara ganska god: man kan derom inhemta närmare kännedom i den bolagsordning för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag, som blifvit faststeld i Kongl. Kungörelsen den 12 Maj 1865 och hvilken återfinnes sid. 12 i Kongl. Maj:ts proposition, hvartill jag för att undvika vidlyftighet ber att endast få hänvisa. Man ser häraf att säkerheten för lånet är bunden vid jorden och icke vid personerne.

Två ärade reservanter hafva velat nedsätta anslagssumman till en och en half millioner. Jag tror att en sådan nedsättning endast skulle åstadkomma svårigheter vid företagets utförande, samt att man derföre, så framt man verkligen vill befrämja arbetet, bör afstå från hvarje sådant försök. Skulle nemligen lånesumman nedsättas, skulle derigenom strandegarne tvingas att inlåta sig på kostsamma låne-transaktioner för att få den felande lånesumman; och derigenom ökas naturligtvis svårigheterna för låntagarne. Man har äfven ogillat att strandegarne eller bolaget skola få hela kostnadssumman med det obetydliga öferskott som här spelar en så stor roll i form af lån. Men om man fager i betraktande de vilkor, som bolaget är skyldigt att underkasta sig för trafikens vidmakthållande, samt de förberedande byggnadsarbeten de nödgas fullgöra och hvilka, som man finner, medtaga ungefär hälften af hela kostnadssumman, innan de få använda

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.*
(Forts.)

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

ett öre af statsanslaget för sjelfva sänkningen, så synes mig icke vara obilligt, om *hela* den ifrågasatta summan försträcker så som lån. Då Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkt en sådan nedsättning, så föreställer jag mig att dermed afsågs att strandegarne skulle komma i likartade förmåner som andra lånesökande bolag, såsom räntefrihet under byggnadstiden, betalningsanstånd m. m. Något sådant är emellertid nu icke ifrågasatt. Reservanterne hafva detta oaktadt uppställt ännu ett vilkor, och detta för det nedsatta beloppets erhållande; detta vilkor måste jag dock anse temligen opraktiskt och blott ledande derhän att intrassla och således omöjliggöra företaget.

Vidare har man velat nedsätta anslagsbeloppet för att deraf inhemta huru stort strandegarnes intresse i denna sak verkligen vore. För så vidt ett sådant intresse *kan* ådagaläggas genom kontanta bidrag så hafva strandegarne redan ådagalagt sitt intresse för saken då de, om jag ej misstager mig, redan inbetalt det stora beloppet 80—100,000 kronor.

Hvad beträffar Herr P. Olssons påstående att bolaget med all säkerhet kunde påräkna en betydlig vinst af företaget och för den skull icke borde utfå hela lånesumman, får äfven jag säga att jag hoppas detsamma för framtiden. Att emellertid med de stora utgiften och hårda vilkor, som bolaget måste underkasta sig, vinsten är temligen oviss, torde vara påtagligt. Härom yttras i en i ämnet utgifver broschyr bland annat följande: "Vinsten af sjösänkningen är för strandegarne i följd af alla de extra skyldigheter, hvarmed deras företag belastas, icke så alldeles säker; men deremot är det allmännas vinst fullkomligt klar och ostridig; ty oberäknadt de emellan 1,000 och 1,500 tunnland sandmarker, som tillhöra kronans egna hemman af olika slag, och af hvilka staten *kan* skörda samma vinst som de enskilda strandegarne, är statens båtnad deraf, att mer än 32,000 tunnland göras tillgängliga för kultur, hvarigenom värdet af 490 hela hemman högst betydligt ökas, samfärdseln, varuomsättningen, folk-mängden och allmänna välståndet tillväxa, så obestridlig, att det väl icke kan synas obefogadt om de, som förenat sig för sjösänkningens utförande, våga påräkna, att staten genom att understödja företaget vill vinna alla dessa fördelar, helst företaget — så vidt vi kunna se — utan ett sådant statsmakternas understöd är utförbart".

Man har också talat om, att fisket uti sjöarna skulle genom sänkningen förstöras. I det fallet vill jag blott påminna derom, att den genom sänkningen uppkommande *landvinning* uppskattats till endast 2,000 tunnland af de 100,000 tunnland som utgöra Hjelmarens yta, hvaremot all den öfriga marken skulle direkt genom torrläggning bringas i tillstånd att kunna odlas. Dessutom är fisket strandegarnes enskilda tillhörighet, med hvilket de således må ega rätt att ordna och ställa efter behag. Finna de med sin fördel mera förenligt att sänka sjöarne än att hafva de nu varande stränderna till, fiske, må det vara deras ensak.

Vidare yttrade Grefve Sparre i förmiddagens plenum, att sjösänkning vore ett våldförande af naturen. Är detta påstående sant, mine Herrar, hvad skall man då säga om en Olof Trätälja och alla

de tusentals rödjare, odlare och sjösänkare, som efter honom arbetat på att göra vårt land till hvad det nu är, och att inom "Sveriges gränser eröfra Finland åter"? Kan man väl påstå att de våldfört sig på naturen? Jag tror det ej. Herr Grefven uppräknade äfven en mängd misslyckade företag i sjösänkingsväg. Härvid vill jag blott tillägga, att illa planlagda och illa utförda sänkingsarbeten alltid måste bära sin frukt i misslyckande deraf.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Linder: Utan tvifvel kan man på grund af de handlingar, som föreligga i denna fråga, komma till den förmodan, att strandegarne omkring Hjelmaren och Qvismarens skulle hafva mycken och skäligen obestriddlig nytta af ifrågavarande sjösänkingsföretag, hvartill statsunderstöd nu blifvit genom Kongl. Maj:t hos Riksdagen begärdt; och denna fördel tror jag också, att Riksdagen skulle vara mycket benägen att tillskynda strandegarne, så vida den vore säker om, att icke andra deraf skulle lida men. Jag menar härvid företrädesvis strandegarne omkring sjön Mälaren.

Under den diskussion, som egt rum i frågan, har redan påpekats, huruledes tvenne med rätta högt ansedda män, nemligen aflidne Öfverste Ericson och Professor Edlund, yttrat stora betänkligheter och farhågor för en lycklig utgång af detta sjösänkingsföretag; men man har bestridt giltigheten af desse mäns utsago med tvenne andra auktoriteter, Öfverstelöjtnant Grafström samt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som instämt i det af bemälda Öfverstelöjtnant rörande företaget afgifna utlåtandet, att Hjelmarens och Qvismarens sänkning icke inverkade till ökande af Mälarens flodhöjder. Härvid är dock att bemärka, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med stor varsamhet begagnat sig af Öfverstelöjtnant Grafströms utlåtande, i det styrelsen, såsom synes å sid. 3 i Utskottets utlåtande, endast ansett sig böra förklara, att Hjelmarens sänkning icke *borde* komma att inverka till ökning af Mälarens flodhöjder. Den bekräftelse som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — den högsta officiella auktoriteten i dessa frågor, landet har — gifvit åt Öfverstelöjtnant Grafströms för sänkningen verkställda undersökningar, blir således skäligen problematisk, då man betänker, under hvilken form denna bekräftelse, liksom styrelsens instämmande i det efter undersökningarne afgifna utlåtandet, gifvits. Ett faktum är emellertid, att stränderna omkring Mälaren, låga som de i allmänhet äro, ofta skulle till följd af Mälarens vattenhöjd komma att ligga under vatten, om denna sänkning verkställdes, ty tydligt är väl, att Mälarens vatten icke kan blifva mindre derigenom att Hjelmaren deri insläpper sitt vatten i större mängd och hastigare omgångar än hittills varit fallet. Följaktligen synas mig de farhågor, som strandegarne vid Mälaren kunna hysa i och för detta företag, icke vara obefogade. När härtill kommer, att det lån, som begäres, icke blott fullt motsvarar det, såsom det synes af Utskottets utlåtande, under dyra tider uppgjorda kostnadsförslaget, upptagande en kostnadssumma af 1,948,883 kronor 34 öre utan äfven öfverstiger detta belopp med mera än 50,000 kronor, samt detta företag, som

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

säges skola tillskynda både strandegare och landet i sin helhet så ofantliga fördelar, således rönt så ringa tilltro, att sjelfva de personer som skulle draga nyttan af företaget icke vilja tillskjuta dertill ett enda öre, utan i det stället erhålla icke blott hela den summa, kostnadsförslaget upptager, utan derutöfver ett tillskott eller ett slags provision eller hvad jag skall kalla det, så synes mig företaget ännu mera betänkligt. Detta bör icke stämma till benägenhet att understödja sjelfva företaget, åtminstone så vidt man icke är dess djupare initierad i de förhållanden, på hvilka förevarande begäran stöder sig.

Slutligen framställer sig för mig en betänklighet deri, att, i händelse Riksdagen beviljar de två millionerna, Stats-Utskottet föreslagit, beloppet skall utgå från statskontoret och icke, såsom en reservant hemställt, från riksgäldskontoret. Med andra ord, detta understöd för ett företag, som hufvudsakligen är afsedt att tillskynda en mängd enskilde personer stora ekonomiska fördelar, skall uttaxeras af landets öfriga invånare och således utgå i form af skatt. Detta sätt att gå till väga gör, som sagdt är, företaget för mig yttermera betänkligt.

För öfrigt vill jag åberopa de skäl, som under öfverläggningen i frågan blifvit anförda af Grefve Sparre samt Herrar P. Olsson och Boström, hvilkas skäl jag i hufvudsakliga delar gillar och hvilka jag ej hört blifva under diskussionen i något mera väsentligt vederlagda.

På grund af hvad jag nu anført dristar jag mig yrka att Stats-Utskottets hemställan måtte för närvarande afslås.

Häruti instämde Friherre *Koskull*.

Herr Uhr: Då jag en gång för längre tid sedan inombondestån det väckte motion om statsbidrag till Hjelmarens sänkning, hade undersökningarne nyss börjat. Nu äro de fullbordade, och jag hoppas att frågan om understöd till företaget från statens sida denna gång skall hafva bättre lycka än då. Den ärade talare, Herr Grefve Sparre, som först uppträdde, framställde åtskilliga invändningar mot företaget, men då redan flera talare till bemötande upptagit hans anförda skäl, vill jag icke uppehålla mig vid detsamma, utan endast säga några ord i anledning af några bland hans invändningar, vid hvilka jag särskildt fäst mig.

Talaren ansåg att företaget är stridande mot naturens ordning. Visserligen icke. Vattnet i Hjelmaren minskar sig af sig sjelft år efter år, så att strandegarne nu icke få så rika höskördar som förr. Man hade förut större flöden, hvarigenom öfversilning egde rum, och man fick på så sätt bra med gräs, visserligen endast starrhö, men i alla fall goda skördar. Nu deremot äro skördarne ganska klena.

Herr Grefven omtalade att sänkningen af flera sjöar misslyckats. För min del har jag mig bekant att ofvan om Qvismaren finnes en sjö, som blifvit urtappad, men den sjösänkningen åtminstone är icke misslyckad, utan tvärtom så lyckad, att strandegarne funnit fördelaktigt att helt och hållet torrlägga densamma samt för ändamålet inköpt nedanför beläget vattenverk. Ingenting skall blifva kvar af sjön annat än en å. Så är händelsen med den sjön, och den utgör ett vittnesbörd om att sänkningen af en sjö icke förorsakat större vattenfall än förut, utan mindre — så pass mindre att i jemförelse

med förut varande förhållanden numera der blir ganska klenl vårflöde. Skulle man på den vägen försöka att få någon nytta af de sanktrakterna, skulle man också verkställa strömmrensning genom dalen och bygga dam nedanför, i ändamål att vid behof hafva tillgång till vatten för att genom öfversilning befordra gräsväxten, och dertill hör äfven att i rätt tid vid bergningen af fodret kunna altappa vattnet, hvilket stundom qvarstår så länge att gräset skadas. Grefve Sparre talade om damvaktaren och att räntan af de deponerade 100,000 kronorna icke räcka till att hålla segeldjupet vid makt och aflöna damvaktaren, som bör vara en så pass kunnig person, att han icke kan aflönas såsom en vanlig dagakarl. Jag vill härvid erinra att det icke blir staten, som kommer att vidkännas dessa utgifter, utan sänkningsbolaget.

*Låneunderstöda
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

Herr Grefven medgaf att de rättstvister, hvilka uppstått med anledning af det föreslagna sjösänkingsföretaget, allesamman äro afgjorda af Kongl. Maj:t, men — sade han — dylika tvister återstå ännu med hänsyn till den skada, företaget kommer att tillskynda strandegarne vid Mälaren. Jag tillåter mig härvid fästa uppmärksamheten på att äfven strandegarne vid Mälaren blifvit hörda och att de invändningar, hvarmed de framkommit, icke varit af beskaffenhet, att vederbörande vid dem fästat något afseende.

Med afseende å det större eller mindre lånebeloppet synes det mig naturligt att, om strandegarne skola släppa till en half million, som man här velat pruta af på det begärda lånebeloppet, detta skulle förorsaka lika stora svårigheter som om hela summan behöfde af strandegarne själfva upplånas. Det måste då tagas inteckningar, och det är icke lätt att få dylika inteckningar belånta, ty de skulle komma att stå efter hypotekslånen, för hvilka inteckningar förut äro meddelade, och för det nya lånet lærer väl icke medgifvas postposition. Det blir äfven svårt för strandegarne att upplåna penningarne, till följd af den vidlyftiga och invecklade bokföring, som deraf mångstades skulle föranledas. En talare förmenade, att strandegarne icke vilja släppa till något. Hvem skall då betala det statslån, hvarom nu är fråga, om icke just strandegarne? Skola de icke göra det i föreskrifven ordning och på sådant sätt att staten ej förlorar ett öre? Men då antalet intressenter är så stort, nemligen 1,234 personer, skulle det möta stora svårigheter att taga inteckningar uti alla dessa personers hemman, på samma gång som en mängd förmånsrättstvister och dylikt sannolikt skulle uppkomma.

En talare har vidare sagt att genom Hjelmarens sänkning en mängd osunda dunster skola uppstå i trakten deromkring. Jag tillåter mig erinra honom att meningen visst icke är att sänka sjön så att osunda dunster derigenom uppkomma. Segeldjupet skall bibehållas såsom det för närvarande är, och sänkningen skall ingalunda komma att inverka på sjön, utan endast på de sankmarkerna kring sjön, hvilka blifva torrlagda och sålunda lämpliga till odling. När sådan odling skett lära inga osunda dunster kunna uppstå.

Bland alla de skäl, hvilka under diskussionen anförts mot den ifrågasatta sänkningen af Hjelmaren, har man till och med hört så-

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

gas, att till följd af detta företag tillförseln af spannmål skulle blifva så ofantlig stor, att öfrige jordegare skulle tillskyndas förlust genom att spannmålsprisen blefve nedtryckta. Det stöter nästan på det löjliga att anföra ett dylikt skäl mot företaget. För min del anser jag att denna omständighet långt från att skada saken tvärtom talar för det stora och nyttiga företaget, åt hvilket jag på det lifligaste önskar framgång. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Forssell: Jag vågar förutsätta, att Stats-Utskottets hemställan i afseende på hufvudfrågan varder denna Kammares beslut. Men jag kan icke underlåta att mot Utskottets förslag till anskaffande af medel för det ifrågasatta sjösänkingsföretaget inlägga en gensaga. Enligt min uppfattning kan det icke vara med sund finanspolitik öfverensstämmande att till utlåning mot ränta på fyratio år använda medel, som till statsverket inflyta genom skatter. Icke heller inser jag, att staten skall kunna vara i förlägenhet för användandet af den behållning, som uppstått genom redan skedda eller möjligen skeende nedsättningar af de anslag Kongl. Maj:t äskat. Statsverket eger t. ex. i detta ögonblick för postverkets räkning en skuld till statskontoret, som uppgår till öfver en million kronor. Och då denna skuld förr eller senare måste betalas, och antagligen icke kan af postverket sjelft gäldas, så anser jag det vara klokt att så fort som möjligt betäcka en brist af denna art samt dertill använda de medel, som för närvarande finnas till Riksdagens disposition.

Ej heller finnes något som helst hinder mot att genom Riksgäldskontoret upptaga ett lån för det ifrågavarande ändamålet. Det är visserligen sant, att det är för svenska statens kredit särdeles betryggande att dess lån hittills upptagits endast för jernvägar. Men icke ligger det betryggande deri, att jernvägarne äro vägar, utan deri, att jernvägarne äro produktiva och produktionen befrämjande företag. Och med full visshet kan detta sägas vara förhållandet äfven med ett sjösänkingsarbete, som för odling öppnar 30,000 tunnland jord och bakom hvilket stå ett tusental ansvarige jordegare. Ett sådant företag är ej mindre i sin betydelse för produktionens befrämjande än i fråga om säkerhet för lånets och räntans gäldande fullt jemförligt med hvilket som helst jernvägsföretag.

Ett låns upptagande genom Riksgäldskontoret behöfver dessutom icke kämbart trycka på den inhemska lånemarknaden eller nedsätta statens kredit i utlandet. Jag föreställer mig nemligen, att de flesta kreditanstalter i landet skola vara mer än villiga att mot den säkerhet, staten kan gifva, för ifrågavarande ändamål lemna Riksgäldskontoret nödig försträckning.

Då emellertid Första Kammaren redan antagit Stats-Utskottets förslag i sin helhet, vågar jag knappast hysa hopp att deri få någon ändring. Jag har endast ansett mig förbunden att uttala mitt ogillande af ett beslut, som utan tvifvel måste anses strida mot de första såväl privat- som statshushållningsprinciper, som icke är fullt förenligt med reda och ordning i statens räkenskapsväsende och som

komma att icke allenast trycka 1878 års statsreglering utan äfven att obehörigen belasta följande års budget.

*Låneundertöf
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Herr Ljunggren: Efter de utmärkta anföranden, som Herr Civilministern och Herr Helander under aftonen hållit, skulle jag kunna afstå från ordet; men jag ber dock att få yttra några ord, enär jag trott mig märka, att inom Kammaren gjort sig gällande en missuppfattning i afseende å några detaljer af frågan. Jag ber då först och främst att få fästa uppmärksamheten på nödvändigheten att skilja mellan den tidpunkt, då Hjelmarens tillflöden på våren öppnas genom sol- och nederbörd, och tidpunkten, då högsta vattenståndet inträffat. Äfven vill jag fästa uppmärksamheten på nödvändigheten att skilja mellan sjelfva den första aftappningen af Hjelmaren och förhållandet efter regleringen.

Jag skulle kunna inskränka mig till hvad jag nu påpekat, då jag i allo instämmer i de tvenne nyss omnämnda talarnes anföranden, men i anledning af några yttranden, som under diskussionen blifvit af några andre talare fälda, vill jag dock tillägga några ord.

Herr Boström från Östanå har sagt, att afdunstningen från fria vattenytor är större än från fria marker. Jag förmodar, att han hemtat detta påstående från Professor Edlunds utlåtande. Men i det fallet, ber jag få fästa uppmärksamheten derå, att mot detta utlåtande står ett yttrande af en annan auktoritet nämligen Professor Elliot, hvilket yttrande också bör tilläggas någon betydelse. Han säger (se Utskottets betänkande sid. 20.) följande: "Afdunstningen var (vid de af honom anställda observationer) större från ytan af lös jord än från en vattenyta, tills dess jordens yta antagit en ljus färg."

Herr Boström, med hvilken Herr Linder i detta afseende instämt, har vidare yttrat, att Öfverstelöjtnanten Grafström i sitt utaf Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader infortrade utlåtande i frågan begagnat det evasiva uttryck att Hjelmarens sänkning icke bör komma att inverka menligt på Mälarens vattenhöjd. Det har Herr Grafström icke sagt, utan han har yttrat, att han ansåge, "att Hjelmarens och Qvismarens sänkning icke inverkar till ökande af sjön Mälarens flodhöjder." Jag förmodar, att hvad Herrar Boström och Linder anfört stöder sig på ett uttryck, som förekommer å sid. 19 i Utskottets betänkande, der det står, att Herr Grafström uttalat den åsigten "att Hjelmarens sänkning icke bör komma att inverka till ökning i sjön Mälarens flodhöjder." Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att detta är en citation, som en af Stats-Utskottets ledamöter från Första Kammaren, Herr Nordenfelt, anfört i sin reservation. Deremot förekommer å sid. 7 i Utskottets betänkande följande ord, som Utskottet sjelft yttrar:

"Ur de Utskottet delgifna handlingarne får Utskottet meddela, att i fråga om inflytandet på Mälarens flöden af Hjelmarens sänkning undersökningsförrättaren, Öfverstelöjtnanten Grafström, som upprättat det af Kongl. Maj:t fastställda förslaget till sänkningens utförande, dels i ett till drätsel-nämnden i Stockholm på anmodan afgifvet yttrande och

Läneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

dels i ett utaf Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader från honom infordradt utlåtande på anförda skäl förklarar, i det förra, "att Hjelmarens föreslagna sänkning icke kommer att orsaka någon tillökning i Mälarens flodhöjder utöfver dess nuvarande," och i det senare, "att Hjelmarens och Qvismarens sänkning icke inverkar till ökande af sjön Mälarens flodhöjder"; och Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader har i infordradt underdånigt utlåtande öfver Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Södermanlands, Vestmanlands, Upsala och Stockholms län ofvan berörda, efter Mälare-strandegarnes hörande, afgifna yttrande förklarar föreställningen, att Mälarens flöden efter Hjelmarens sänkning tidsals skulle blifva större än förut, för ett misstag samt förmält sig dela den af Öfverstelöjtnanten Grafström i denna fråga uttalade, ofvan angifna åsigt."

Det synes således vara temligen troligt, att den citation, som Herr Nordenfelt gjort i sin reservation, är ett skriffel eller något dylikt. Hvarken Herr Grafströms eget utlåtande eller den redogörelse, som Stats-Utskottet i sitt betänkande derför lemnat, gifver stöd för det påståendet, att Herr Grafström i nu anmärkta afseende begagnat sig af några evasiva uttryck.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Dickson: Jag medgifver ganska villigt, att jag icke har några tekniska kunskaper och således icke kan anses berättigad att yttra mig rörande detta företag i tekniskt hänseende; men då åtskilliga af de Herrar, som under diskussionen uppträdt, utvecklade tekniska kunskaper, som jag icke visste att de i frågan egde, så tillåter jag mig också att beröra frågans tekniska förhållanden. De skulle angå det inflytande Hjelmarens sänkning skulle kunna hafva på Mälarens vattenyta. För min del kan jag icke finna, att sänkningen skall kunna utöfva det ringaste inflytande i detta afseende. Ty då förslaget förutsätter, att den första sänkningen skall ega rum under sommaren vid lågt vattenstånd, kan Hjelmarens sänkning icke hafva det minsta inflytande på Mälarens vattenhöjd; och sedan Hjelmarens vattenyta blifvit sänkt 2 à 4 fot, är det för mig alldeles oförklarligt, att något mera vatten kan tillflyta från Hjelmaren till Mälaren än nu är fallet. Hjelmarens sänkning kan således icke utöfva något inflytande på vattenhöjden i Mälaren.

Hvad beträffar det af Mälarens strandegare framställda vilkor för Hjelmarens sänkning, att bolaget skall iakttaga ett sådant vattenregleringstillstånd för Mälaren, att vattnet aldrig må stiga öfver en viss punkt, så kan jag icke finna annat än att ett dylikt vilkor är fullkomligt obefogadt och oantagligt. Ty redan under nuvarande förhållanden inträffa ju större vattenflöden i Mälaren. Det är derföre orimligt att yrka, att bolaget såsom vilkor för att få sänka Hjelmaren skall ansvara för att vattenståndet i Mälaren icke må stiga öfver en viss höjd vid slusströskeln i Stockholm.

För mig såsom representant ställer sig saken så: är företaget af en sådan betydelse för landet, att staten för detsamma bör göra någon

uppföring; och är den säkerhet, som staten erhåller för det ifrågasatta lånet, 2 millioner kronor, fullt tillräcklig?

Hvad första frågan beträffar, så är att märka, att man genom företaget skulle vinna omkring 30,000 tunnland, efter hvad man med allt skäl kan antaga, god och bördig jord.

Jag måste för min del anse, att det är af ganska stor vikt och betydelse för landet och att således ett sådant företag väl kan vara värdt allmän uppmuntran. Då nu en sådan uppmuntran skulle kunna ske utan någon känbar uppföring för statsverket — jag förbigår det yttrande, som här framhållits, att staten skulle *bekosta* företaget, ty det är ju icke fråga om någonting annat än att *förskjuta* dessa medel, som staten ju framdeles skulle återbekomma — så blir den andra frågan: har staten full säkerhet för att återbekomma dessa medel? Det är detta som jag förmodar att auktoriteterna och regeringen i främsta rummet hafva, innan förslaget framlades för Riksdagen, gjort sig fullt förvissade om. Frågas då: hurudana äro villkoren? Staten skulle genast få 5 procent ränta från lyftningsdagen samt efter vissa år 3 procent amortering. Staten skulle således icke göra någon annan uppföring än den att *förskjuta* ett lån, som strandegarne eljest skulle nödgas anskaffa hos enskilda penningeinträttningar, sannolikt med större uppföringar och större svårigheter.

På dessa skäl finner jag för min del ingen betänklighet att tillstyrka bifall till Utskottets förslag. Då jag gör detta, kan jag dock icke underlåta att säga, det äfven jag mot förslaget hyser vissa betänkligheter. Jag kan verkligen icke undgå att tro, att strandegarne, sedan sänkningen blifvit fullbordad och 30,000 tunnland jord sålunda vunnits, skola finna att vinsten verkligen icke fullkomligt svarar emot uppföringarne. Derjemte förekommer ock en annan omständighet, visserligen af mera öfvergående art, men som äfven bör tagas i betraktande, nemligen de sanitära verkningarne af företaget. Ty, mine Herrar, man torrlägger icke 30,000 tunnland af en större sjö, utan att på samma gång bland befolkningen rundt omkring framkalla epidemiska sjukdomar af hvarjehanda art under den tid torrläggningen pågår; och det kunna Herrarne vara öfvertygade om, att under denna tid komma både nervfebrar och frossfebrar att grassera i trakten. Detta är som sagdt blott en olägenhet af öfvergående art, men jag har på grund af min erfarenhet som gammal läkare ansett mig böra yttra min åsigt i det hänseendet.

Hvad slutligen sättet för lånets anskaffande beträffar, kan jag helt och hållet referera mig till hvad Herr Finansministern nysst yttrade och som står i öfverensstämmelse med reservanternes i Första Kammaren åsigt, eller att det vore mera fördelaktigt för staten om lånet utginge från Statskontoret, men med rättighet att från Riksgäldskontoret i mån af behof requirera nödiga medel. Detta skulle dock möjligtvis kunna anses öfverflödigt; ty såsom förhållandena för närvarande äro, så, om Statskontoret behöfver medel för bestridande af statsverkets löpande utgifter, har det ju alltid Riksgäldskontoret att gå till för erhållande af behöfliga förskott, likasom å andra sidan Statskontoret har skyldighet att till Riksgäldskontoret inleverera öfver-

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

skottsmedel. Jag tror icke heller att detta skall behövas, ty, mine Herrar, dessa medel skola ju icke utgå på ett år utan under loppet af sju år, första året endast 600,000 kronor. Då reservanternes förslag likväl fallit i Första Kammaren och det icke förefinnes synnerlig anledning att tro att, äfven om Stats-Utskottets tillstyrkande af anslagsbeloppet skulle bifallas i denna Kammare, reservanternes åsigt här skulle vinna afseende, så gör jag nu icke något yrkande härom; jag har endast velat gifva till känna, att jag för min del icke kan annat än instämma i hvad Herr Finansministern här anført.

Jag ber således att få tillstyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Grefve Björnstjerna: Jag finner det ganska naturligt att, då man förfäktar en sats, man drager fram alla skäl, som kunna tala för den samma; men jag finner det icke alldeles lika riktigt, att man använder *sådana* skäl som icke äro några verkliga skäl, och till detta fruktar jag att förslaget motståndare här gjort sig skyldige.

Den förste talarens första anmärkning var, att genom den ifrågasatta sänkningen sjöfarten på Hjelmaren skulle blifva alldeles förstörd. Jag kan dock alls icke förstå, huru sjöfarten skulle kunna förstöras derigenom att man muddrar upp segelrännan till samma djup som den nu innehar och anskaffar ångbåtar till att bogsera fram segelfartygen, som nu ofta uppehållas af långvarig stiltje. Allt detta måste väl, långt ifrån att skada, tvärtom underlätta sjöfarten.

Det andra skälet Grefve Sparre anförde mot förslaget var, att den dyrbara Hjelmarekanal derigenom skulle förstöras. Men ingår det icke i förslaget att kanalen skall bibehållas vid samma djup som nu, eller 7 fot?

Vidare säger — icke blott Grefve Sparre utan äfven flere andra talare, att aldrig någonsin ett bolag i vårt land fått lån på så liberala vilkor, som det nu ifrågavarande bolaget skulle få. Bolaget skulle nemligen sjelf ingenting tillskjuta. För min del påstår jag alldeles motsatsen. Vanligtvis, då staten gifver bidrag till sjösänkningar, får bolaget en del gratis eller åtminstone räntelöst under en längre tid. Här deremot är det icke fråga om att bolaget skall få ett enda öre till skänks; utan bolaget skall från första stunden penningarne lyftas betala 5 procent i årlig ränta och efter några få års förlopp 8 procent på hela summan, ända till dess hela lånet blifvit amorterad. Kan detta väl kallas att skänka bort penningar? För min del anser jag det icke vara annat än att staten lemnar ett lån på för staten fullt tillfredsställande vilkor.

Den nästa sats man här drifvit är, att strandegarne vid Mälaren skulle genom Hjelmarens sänkning blifva utsatta för alla möjliga olyckor. Jag betvivlar dock detta på det högsta, i första rummet därför att det redan är tydligt visadt, att sedan det dambord blifvit färdigt, som anlägges vid Hyndevad, kan aldrig mera än 1,700 kubikfot i sekunden *mera* än hvad nu är händelsen utsläppas ur sjön i Eskilstuna ström, och vidare emedan, äfven om sålunda 1,700 kubikfot vatten mera än nu skulle under en hel månads tid, det längsta

möjliga vårflöde, insläppas från Hjelmaren i Mälaren, detta likväl icke skulle höja Mälarens 10 kvadratmil stora vattenyta med mera än tre decimaltum. Hela den olycka, som genom sänkningen skulle uppstå, vore sålunda att Mälarens vattenhöjd vid en ihållande vårflod skulle stiga tre decimaltum, och ingen kan väl på allvar påstå, att denna obetydliga höjning i någon nämnvärd mån skulle inverka skadligt för Mälarens strandegare. Jag har sjelf i 35 å 36 år varit jordbrukare på en egendom, belägen invid Mälaren, och kan med tydliga märken visa, att Mälarens vattenstånd för hvart 10 år blir allt lägre och lägre, och att man således icke behöfver hysa fruktan för några oftare återkommande öfversvämningar. Visserligen har det händt två eller tre gånger under den tid jag nyss nämnt, att betydligare flöden inträffat; då har min egendom naturligtvis äfven deraf lidit, men ingen kan öfvertyga mig att dessa olyckor skola oftare förekomma, om Mälarens vattenyta genom Hjelmarens och Qvismarens sänkning för någon kortare tid höjes med 3 decimaltum.

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Man har vidare sagt, att de anordningar man här i Stockholm vidtagit för vattnets framsläppande ur Mälaren skulle vara otillräckliga, synnerligast om den ifrågavarande sjösänkningen verkställdes. Att någon igenfyllning af vattendraget icke här på senare tider egt rum, detta har min kamrat på stockholmsbänken redan visat. Tvärtom; hvar och en kan lätteligen af kapten Mankells planscher öfver Stockholm i forna tider göra sig förvissad om att Mälarens utlopp i Saltsjön på 1600-talet, då vattenhöjden i Mälaren var betydligt högre än nu, voro mycket mera tillbommade, än som nu är förhållandet. Der slussen nu är belägen fans då ett fortlöpande murverk med torn på hvardera sidan. En vindbro ledde öfver den enda då öppna lilla ränna, der den nuvarande fiskargången är belägen. Öfver Norrström funnos tvenne träbroar, en straxt öster och en straxt vester om den nuvarande bron, båda byggda på pålar nedslagna tätt bredvid hvarandra, dessutom funnos der qvarnar, som ytterligare afstängde vattnets aflopp. Ganska lätt bevisligt således, att Mälarens nuvarande aflopp är betydligt större, än för ett par hundra år sedan. Man har vidare sagt, att det i sanitärt afseende skulle vara skadligt, om man torrlade en del af en så stor sjö som Hjelmaren. Må vara, men jag beder de ärade talare, som yttrat denna farhåga, ihågkomma att det onda dock endast skulle blifva af öfvergående art, om ens en torrläggning af 2,000 tunnland kommer att hafva något inflytande på en yta af $4\frac{1}{2}$ kvadratmil. De återstående 28,000 tunnland sank mark, som genom sänkningen skulle göras odlingsbara, stå redan nu endast tidsalt under vatten.

Slutligen har man såsom det vigtigaste argumentet mot lånets beviljande andragit, att det icke skulle finnas någon säkerhet för dess återbetalning och rigtiga användande. Herr Statsrådet Thyselius har dock, som jag tror, visat att all möjlig försigtighet i det afseendet blifvit iakttagen. Vid sådant förhållande, och då den jord, som genom sänkningen vinnes, står i säkerhet för lånevilkorens uppfyllande, torde ingen bättre säkerhet kunna erbjudas än just dessa 30,000 tunnland odlingsbar jord.

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

Då jag finner företaget vara i lika hög grad storartadt som allmännyttigt, då jag anser det vara en eröfring, som kostar hvarken blod eller tårar, endast medför välsignelse, yrkar jag för min del bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Herr Talman! Den stad, som jag har äran att närmast representera i denna Kammare, har från långliga tider tillbaka och intill den sista tiden varit en ifrig motståndare mot detta sjösänkingsföretag, och till och med inför domstol genom sina ombud uppträdt såsom part emot sjösänkingsbolaget. Det borde då kunna anses temligen naturligt, att äfven jag nu skulle söka inlägga en gensaga mot detta förslag och i min mån motverka detsamma. Jag borde desto mera göra detta, om jag hade samma uppfattning af saken som den ärade talaren från Venersborg, som började sitt anförande med den förklaring, att resultatet af företagets genomförande skulle icke allenast icke blifva öppnandet af en ny trafikled, utan tvärt om den trafikled, som nu finnes, nemligen sjöfarten på Hjelmare, skulle stängas och Hjelmare kanal skulle förstöras. Herrarne erinra sig nog huru skarpt han betonade detta, han, den store trafikmannen. En senare talare här i Kammaren yttrade sig till viss grad i samma riktning som Grefve Sparre och gjorde formligen Kongl. Maj:t ansvarig för följderna af sänkning. Det är också min uppfattning att ansvaret hvilar på Kongl. Maj:t. Men af den Kongl. propositionen framgår ock utförligare än af det i detta fall nog starkt sammandragna referatet i utskottsbetänkandet, att Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 2 sistlidne Februari fastställt plan för arbetet samt dervid föreskrifvit vissa villkor, som skola af sjösänkingsbolaget fullgöras, deribland att ombyggnad af Hjelmare kanal skall ega rum, samt att efter sjösänkningens fullbordande det åligger sjösänkingsbolaget att, i händelse segelfarten på Hjelmare blefve hindrad, hålla bogserfartyg i segelrännan för att tillgodose seglationens behof, att vidkännas den ökning i kostnaderna, som kan uppkomma för underhåll af segelränna i Skebäcks hamn och derifrån till Svartåns mynning, att bekosta upptagandet och underhållet af segelränna genom Essundet och af öfriga segelleder äfvensom möjligen ökad antal prickar i segelleden m. m. Kongl. Maj:t har gjort allt detta till villkor vid beviljande af det ifrågasatta låneunderstödet; och jag tillåter mig icke ett ögonblick att draga i tvifvelsmål, att Kongl. Maj:t tillser att vid början af företaget, under dess fortgång och vid ordnandet af dess framtid samma grundvillkor äfven komma att noggrant och obrottsligt tillämpas, och att tillräckliga garantier därför ställas. Vid sådant förhållande tror jag icke att Örebro stad, som visserligen har ett stort intresse af att segelfarten på Hjelmare icke stänges, vidare har rätt att uppträda såsom part emot sjösänkingsföretaget.

Andra frågan blir således, huru jag skall ställa mig i förhållande till saken, såsom ledamot i denna Kammare, och hvilket omdöme jag då skall uttala om frågan, sedd från mera allmän, mindre lokal ståndpunkt. Är det ur sådan synpunkt lämpligt understödja det stora företaget? Jag erinrar mig då först att samme ärade talare, som jag nyss

anförde, sagt, att de allra flesta sjösänkingsföretag misslyckades, att de vanligen kostade mera än som beräknadt varit, och slutligen ofta nog icke hade annan påföljd, än att de personer, som gått in i dem, blifvit ruinerade. Han har derjemte upplyst oss om att, under de 17 eller 18 år, han varit landshöfding i det honom anförtrodda län, 17 eller 18 sjösänkingsföretag inom länet påbörjats, men att af dem blott två lyckats. Jag skulle med anledning häraf vilja till den ärade talaren — jag ser nemligen att han begärt ordet ännu en gång — ställa en interpellation. Han har flera gånger sagt oss, att i det honom anförtrodda län göres ingenting stort, knappt ens något litet företag, utan att man frågar honom till råds derom. Har han afstyrkt dessa 15 eller 16 misslyckade företag, när han enskildt derom tillfrågats? Har han afstyrkt dem såsom Konungens Befallningshafvande, när det ålegat honom att deröfver afgifva sitt yttrande? I sådant fall är han oförhindrad att anföra den erfarenhet, han gjort, utan att behöfva draga sig därför. Han är emellertid nu mera en mycket stor fiende till sjösänkningar. Det har han en gång förut sagt vid denna riksdag, då det var fråga om fiskerinäringens främjande. Han yttrade då, att ett tunnland sjö mycket väl kunde gifva samma afkastning som ett tunnland fast mark, om det rätt sköttes. Den 13 April 1872 yttrades deremot af samme talare: "Att vattenaftappningar äro af stor vikt för landet i allmänhet är obestridligt, och jag anser att staten icke kan göra nog mycket till deras befrämjande, synnerligast som penningarne återgäldas i form af ökade statsinkomster." Jag skall nu icke läsa upp mera ur det anförandet än dessa ord. Längre fram i ett annat anförande samma dag yttrade samme talare — och jag tillåter mig uppläsa äfven dessa ord — "Icke är det värdt att stoltsera på dessa principer, i synnerhet när man vet att ni många gånger förut afvikit från dem." Jag vill i detta afseende erinra, att det den gången var fråga om ett sjösänkingsföretag inom Elfsborgs län, det enda fall, då, så vidt jag kan erinra mig, det under min riksdagsmannatid varit fråga om eftergifter för ett sjösänkingsföretag, nemligen sänkningen af sjöarne Kalvén och Fegen. Denna eftergift beviljades emellertid, kanske derföre att det var fråga om Elfsborgs län; ty annars hade denne ärade talare då kanske icke arbetat så mycket för densamma; nu anför han den eftergift, hvartill Riksdagen förmäddes, såsom ett afskräckande exempel. För min enskilda del kan jag icke fullständigt instämma hvarken med den lifvade sjösänkaren af 1872 eller den ifriga sjösänkingshataren af år 1877, allt på venersborgsbänken. Jag tror att man bör öfverlemna åt dem, hvilkas viktiga intressen det gäller, att sjelfve se till hvad som i ett sådant fall bör göras eller låtas. Jag ber slutligen att få yttra några ord med anledning af Herr Finansministerns "ogillande" (såsom ordet föll) af Första Kammarens beslut att låta dessa två millioner utgå, såsom Stats-Utskottet föreslagit, från Statskontoret, i stället för, såsom några reservanter föreslagit, från Statskontoret mot godtgörelse från Riksgäldskontoret. Jag vill dervid endast säga att jag tror, att han har rätt i sin här uttalade uppfattning, att det ej är mycket skäl att hålla på den åsigten, då denna Kammare förut vid innevarande riksdag i

*Länneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstödd
i öfver Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

ett likartadt fall uttalat sig i samma riktning som Stats-Utskottet nu gjort, ehuru vi den gången förlorade på den gemensamma voteringen. Då emellertid nu Stats-Utskottet och Första Kammaren kommit till samma resultat i denna del, som denna Kammare förut uttalat, är det icke mycket troligt, att Kammaren nu skulle besluta något annat.

Slutligen, i afseende på frågan huru vida lånet bör utgå med det större beloppet, 2,000,000 kronor, eller med det af de tre reservanterne från denna Kammare föreslagna mindre beloppet, 1,500,000 kronor, ber jag få säga att, om något belopp skall lemnas, det synes mig vara bättre att hjälpa fullständigt än att hjälpa endast till en del. Och staten kan ju göra det förra, då den får säkerhet för och, hvad man må kalla, normal ränta på sina penningar; — staten bör också göra det för att få afiären mera enkel; ty det blir en renare affär för staten och dess store gäldenär, om han får allt på ett håll, än om han skall, utom sitt lån hos staten, nödgas vigilera på annat håll också, hvilket endast orsakar trassel och svårigheter.

Utan att från denna plats göra ett bestämdt yrkande, må jag säga, att jag lutar mera till att bifalla Utskottets förslag, än åt något motsatt håll.

Herr *Jan Andersson* i Jönvik förenade sig med Herr *Gumælius*.

Herr *Axel Bergström*: Herr *Talman*! Mot Kongl. Maj:ts proposition i förevarande ämne och Stats-Utskottets tillstyrkande betänkande hafva argument af de mest olika slag blifvit använda. Flera af dessa argument hafva efter mitt förmenande blifvit grundligt vederlagda af föregående talare, men någon axplockning torde dock på detta fält ännu vara möjlig.

Den förste talaren i frågan inledde sitt föredrag med en berättelse, hurusom i Östergötland ett sjösänkingsbolag bildat sig, men, när detsamma söktes af någon, som ville mot bolaget göra en rätt gällande, af vederbörande domstol förklarats icke vara något bolag; hvaraf följden blifvit, att den, som ville göra rätten gällande, måst söka hvarje delegare i bolaget särskildt.

Detta korta referat af talaren föranleder mig icke att nu uttala mig om beskaffenheten af åsyftade sjösänkingsbolag; men han rigtade en fråga till Stats-Utskottets ledamöter, huruledes det förhölle sig med det sjösänkingsbolag, hvarom här är fråga. Med anledning deraf meddelade Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Civildepartementet den upplysningen, att ett reglemente för i fråga varande bolag är af Kongl. Maj:t fastställt. Jag vill icke här inlåta mig på det kanske vanskliga försöket att lemna en rättsvetenskaplig och uttömmande utredning i allmänhet af arten och beskaffenheten af sjösänkingsbolag; men jag tror mig kunna säga — och detta synes vara det, som den ärade talaren åsyftade få utredt — att i fråga varande bolag är så organiseradt, reglementet för det samma så beskaffadt, att den, som möjligen får någon rätt att mot bolaget göra gällande, icke behöfver vända sig till hvarje delegare särskildt, utan eger att söka bolagets styrelse. Jag tillåter mig i detta hänseende hänvisa till det referat

af bolagsreglementets innehåll, som förekommer på sid. 12 i den Kongl. propositionen, och vidare till följande bestämmelser i §§ 9 och 19 af samma reglemente:

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)*

“*Dircktionen — — eger att å bolagets vägnar tala och svara.*”

samt

“*Bolaget anses hafva sitt säte i Örebro, i följd hvaraf Rådstufvurätten i Örebro är bolagets laga forum uti alla de mål, der ej annorlunda i lag stadgas.*”

Om nu någon till följd af öfverenskommelse eller till följd af liden rättskränkning får någon fordran att göra gällande mot i fråga varande bolag, så lider det intet tvifvel, att han både bör och kan göra den gällande mot bolagets styrelse; och jag är viss om, att vederbörande myndigheter äfven skola upptaga sådan talan samt ålägga bolagets styrelse att derå svara. Om någon betalningsskyldighet bolaget härvid ådömes, blir det styrelsens uppgift att på delegarne utskrifva de bidrag, som fordras för fullgörande af bolagets förbindelser.

Den andre talaren i ordningen biträdde till större delen den anmärkning, som gjordes af den förste, och lät till och med undfalla sig yttranden, som antydde en åsigt, att bolaget icke vore att betrakta såsom bolag derföre, att detsamma, när företaget blifvit bragt till slut, komme att upplösa sig.

Jag vet mycket väl att denne ärade talare är för mycket rättslärd för att kunna såsom väsentligt kännetecken på ett bolag antyda att det skall gälla för evig tid; ty hvarje bolag, som är inrättadt för ett visst ändamål, upphör ju naturligen, när detta ändamål är vunnet; men de förbindelser, som det iklädt sig eller hvari det råkat till tredje man, kunna dock fortfarande utkrävas. Enskilda sedelutgifvande banker t. ex. oktrojeras icke af Kongl. Maj:t för längre tid än 10 år, men det är icke tu tal om att deras förbindelser fortfarande ega gällande kraft äfven sedan oktrojtiden gått till ända.

Den andre talaren i ordningen, som var mycket vidlyftig i sin argumentation mot Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets hemställan, tycktes nästan vilja stämpla företag sådana som det ifrågavarande såsom rent af stridande mot naturens ordning, och han uppräknade äfven exempel på åtskilliga sjösänkingsbolag, som skulle misslyckats i sina förehafvanden. Men derföre att *några* sjösänkingsföretag misslyckats är det dock icke gifvet att *alla* sådana företag måste misslyckas, icke ens att det, hvarom nu är fråga, skall misslyckas. Om sådana företag skulle anses vara så farliga, som den åsyftade talaren tycktes vilja låta påskina, då hade det väl också varit skäl att man sökt på lagstiftningens väg förebygga att dylika företag komme till stånd. Så har dock icke skett; tvärt om hafva statsmakterna ansett sådana företag vara för landets uppodling nyttiga och gagnande, och hafva derföre också uppmuntrat till bildande, för sådana ändamål, af bolag, samfälligheter, lag, eller hvad i den tyska lagstiftningen kallas “Genossenschaften”. Kongl. förordningen af den 20 Januari 1824, hvilken på sin tid ansågs innebära ett omätligt steg framåt, anvisar äfven, såsom af ingressen till densamma synes, dylika företag såsom en utväg till befrämjande af landets uppodling, och på senare tider

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

hafva flerfaldiga franställningar från Riksdagen ingått till Kongl. Maj:t med begäran om vidtagande af åtgärder för underlättande af företag af ifrågasvarande art; och jag vågar, utan fara att misstaga mig, tro att äfven den ärade representanten från Venersborg deltagit uti dylika framställningar. Såsom bekant, har äfven en komité varit tillsatt, som afgifvit betänkande i ämnet, och för närvarande är den nya lagberedningen sysselsatt med utarbetande af ett lagförslag i enahanda syfte. Att genom dylika företag allmänna intressen kunna se sig hotade medgifves villigt, men detta är något som af vår i ämnet gällande lagstiftning äfven blifvit förutsedt; och derföre finnes också påbjudet, att "om jordegare åstundar att, till beredande af odlingsbar mark, sjö sänka eller uttappa, ström eller å afleda, eller derifrån skyrdar och rünlar göra, och sådant utan förnärmande af annans rätt ske kan, skall han ändock vara pligtig att gifva det tillkänna hos Konungens Befallningshafvande, som bör låta undersöka, om anledning vara må, att något allmänt nyttigt ändamål deraf skulle kunna förhindras, såsom att flott- eller farled som inrättad är skulle obrukbar göras, eller tjenlig lägenhet till inrättande deraf i framtiden borttagas. Finnes sådan anledning, bör ärendet till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning hemställas. Detta senare är just hvad här skett; frågan har varit under Kongl. Maj:ts pröfning hänskjuten, och Kongl. Maj:t har förklarad hinder från det allmännas sida icke mot företaget möta, dock att vissa vilkor varda iakttagna, såsom att segelleden i Hjelmaren bibehålles vid tillräckligt djup och mera dylikt, hvarom särskilda föreskrifter meddelats. Då således all den pröfning, som enligt lag skall föregå utförandet af slika företag, i detta fall egt rum, lærer man neppeligen ega fog stämpla företaget såsom "allmänskadligt".

Ett annat argument, som af samma talare anfördes, var det, att vederbörande inteckningshafvare skulle genom det ifrågasatta sjösänkingsföretaget se sig förnärmade i sin rätt. Till bemötande af detta argument torde det tillåtas mig anmärka att enligt tariffen, som jag här har tillgängliga, medgifver Nerikes hypoteksförening icke högre uppskattning af ett tunnland kärräng än till 50 kronor om den är bördig och till 15 kronor om den är föga gräsbärande. Emellertid antages allmänt, att dessa kärrängar och sank marker, hvilka om den ifrågasatta sänkningen kommer till stånd skola torrläggas, derigenom skola få ett förökadt värde af 100 å 150 kronor per tunnland utöfver det värde, de redan nu ega. Då nu vidare hypoteksföreningen icke medgifver inteckning till högre belopp än hälften af jordens enligt berörda tariffen uppskattade värde; samt således den skuldbörda, som på grund af inteckning till Nerikes hypoteksförenings säkerhet för närvarande tyger hvarje tunnland af denna jord, högst belöper sig till 7 kronor 50 öre om marken är föga gräsbärande och 25 kronor om den är bördig, skulle man då icke vara berättigad antaga, att den förväntade tillökningen i jordvärdet af 100 å 150 kronor för hvarje tunnland, hvilken tillökning nära med 100 procent öfverstiger sänkingskostnaderna, fördelade på hvarje tunnland, innebär tillräcklig säkerhet för hypoteksinteckningarne? Och får man icke också anse den enskilde inteckningsegaren, om han annars vid lånets beviljande

iakttagit tillbörlig försigtighet, vara fullkomligt tryggad i sin rätt? Det är ju en allmänt antagen rättsregel, att hvarje förbättring som kommer jorden till godo är ett adpertinens till sjelfva fastigheten, och hvad som länder jordegaren till vinst kan väl svårligen medföra förlust för inteckningshafvaren. Och dessutom om en inteckningshafvare i detta hänseende skulle hysa några farhågor, så är det ju ingenting som hindrar honom att säga upp sin inteckning och taga ut sin fordran, innan företaget ännu börjats. Jag tror därför, att man gör sig skyldig till en otidig ömhet om inteckningshafvarnes rätt, om man ur denna synpunkt lägger sig emot företaget.

Från ett annat håll har framställts den anmärkningen, att lånets belopp, sådant det blifvit af Kongl. Maj:t begärdt och af Utskottet tillstyrkt, vore för högt och borde nedsättas till 1,500,000 kronor. En talare, representanten för Helsingborg, har med en viss skärpa framhållit denna sida af saken, men han gjorde sig dervid skyldig till hvarjehanda missuppfattningar, som det må tillåtas mig att söka rätta. Bland annat yttrade han åtskilligt i sådan syftning, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle uttalat sig för den lägre summan, 1,500,000 kronor, af anledning, att kostnaderna, rätteligen beräknade, icke skulle uppgå till högre belopp. Detta är dock ett fullkomligt misstag; Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har *icke* haft något att anmärka mot det uppgjorda kostnadsförslaget utan af helt andra skäl uttalat sig för att försträckningen torde böra stanna vid det lägre beloppet. Samme talare anmärkte äfven, att det sist uppgjorda kostnadsförslaget slutar på en summa, som är icke obetydligt högre än den som i en tidigare uppgjord beräkning ansetts erforderlig för företagens utförande. Denna hans anmärkning eger visserligen sin rättighet; men den anmärkta skiljaktigheten emellan de båda kostnadsförslagen har sin naturliga förklaringsgrund i den omständigheten, att det ena uppgjordes för åtskilliga år tillbaka, och att man vid uppgörandet af det senare nödgats taga i beräkningen den under de sista åren inträffade betydliga stegring i prisen på såväl materialier som arbetskrafter. Kostnadsbeloppet tillika med hvad bolaget hittills utbetalt, eller 80,000 kronor, öfverstiger det nu begärda anslaget med omkring 30,000 kronor.

Man har vidare sagt, att till dylika företag i allmänhet icke beviljas så stora låneunderstöd, att dermed kunna till fullo betäckas de för företagens fullbordande beräknade kostnader. Och det förhåller sig äfven sålunda. Men i de vilkor, som Riksdagen plägar bestämma för tillgodonjutande af dylika odlingslån, finnes icke något, som hindrar att medel försträckas till så stort belopp, som kostnadsförslagen innehålla. Och hvad särskildt beträffar nu ifrågavarande bolag, så kommer detsamma just till följd deraf, att det får ett statslån motsvarande hela kostnadsbeloppet, icke i åtnjutande af den stora fördel som annars enligt omförmälda vilkor beviljas andra sjösänkingsbolag, nemligen att få under tre år innehålla lånebeloppet räntefritt.

Man har talat om att staten icke hade någon säkerhet att få igen sina penningar. I sådant afseende ber jag att få hänvisa till de vilkor, som Riksdagen uppställt för tillgodonjutande af dylika lån och hvilka finnas iatagna uti Riksdagens skrivelse den 23 Maj 1873.

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

Dessa villkor äro, att skriftligt kontrakt om arbetets utförande upprättas, att en af Kongl. Maj:t godkänd säkerhetshandling aflemnas för kontraktets fullgörande eller medlens återbäring i visst fall, samt att till Statskontoret eller ordres utställes skuldförbindelse, hvilken jemte borgen eller annan säkerhetshandling för dess uppfyllande kan af Statskontoret godkännas. För den tid, hvarunder arbetet pågår, synes derföre vara tillräckligt sörjdt för statens säkerhet; och när företaget en gång står fullbordadt, så veta vi alla att annuiteterna antecknas i jordeboken och utgå med samma prioritet som kronoutskylder, eller följaktligen med nästan den bästa möjliga förmånsrätt.

Hvad det rent tekniska angår, så är redan derom mycket taladt och jag vill icke vidare fördjupa mig deri. Jag måste endast beklaga, att ett så stort vetenskapligt namn, som Professor Edlunds, blifvit inblandadt i denna stridsfråga. Utan tvifvel är han en stor och vida berömd vetenskapsman; men den praktiska erfarenhet, som är af så stor vikt vid sådana företag, som det ifrågavarande, har han icke varit i tillfälle att förvärfva. Och jag har icke för mig kunnat dölja att han uppställt sin sats i en så abstrakt teoretisk form, att de modifikationer, hvilka samma sats enligt de praktiske yrkesmännens åsigt i verklighet är underkastad, icke funnit något uttryck.

Hvad angår påståendet att det tillämnade företaget icke skulle i rättsligt afseende kunna försvaras, så har representanten från Nyköping ganska grundligt sökt förbättra den felaktiga uppfattning härom, hvartill två andra talare gjort sig skyldige. Jag vill till hvad han anfört endast tillägga, att så vidt jag kan rätt läsa och tolka 1824 års förordning, så hafva strandegarne vid nedanför liggande vattendrag icke enligt densamma någon ovilkorlig rätt att blifva hörda i en sådan fråga, som denna. 12 § af denna förordning bjuder väl att "vid vattenafledningar eller vattenverks rifning, ändring eller flyttning bör noga tillses, att jord eller verk, som nedan ligger, icke genom öfversvämning lider skada, och att, om annorledes sker, den skall gifva ersättning, som skadan vållar. Och just af sådan anledning är det som underdåniga yttranden från Mälarens strandegare blifvit af Kongl. Maj:t infordrade. Men denna paragraf afser egentligen och närmast den skada, som kan uppkomma vid den första vattenafledningen eller vattenaftappningen; och i det afseendet innehåller den af Kongl. Maj:t fastställda plan för arbetets utförande fullt noggranna och betryggande föreskrifter. Och för öfrigt, om Mälarens strandegare verkligen anse så viktigt för sig att process i denna fråga anhängiggöres, så, om de icke nöja sig med att på grund af det lagrum, som den andre talaren i ordningen åberopade, söka förhindra arbetets utförande, änskönt planen dertill blifvit af Kongl. Maj:t fastställd, står det dem ju i alla fall fritt att instämna *vederbörande bolag* till domstol och der få sina anspråk i laga ordning pröfvade. Men detta har ännu icke varit ifrågasatt. Af den skrift, som den andre talaren i ordningen ingifvit till Stats-Utskottet, synes det mig framgå, att man har mest anledning att klaga på Stockholm. Men hvarföre då icke äfven vända sig med sin talan emot Stockholm? Det vore naturligare, synes det mig, än att, såsom nu skett, låta det gå löst öfver tredje man. Ty såsom

redan förut anmärkts, innebära verkligen Mälarens strandegares anspråk, sådana de af den ofta nämnde talaren framstälts, att Hjelmaren skall vara en hålldam för Mälaren, så att Hjelmarens strandegare skola vara skyldige att till skada för sig qvarhålla vattnet på sina egor, på det att Mälarens strandegare må undgå att få sina egor öfversvämmade. I hvad mån Mälarens strandegare skulle kunna komma att lida men och olägenhet, efter det Hjelmarens sänkning fallbordats, är en mycket kinkig fråga, och jag tillåter mig icke att deri uttala något omdöme. För min del litar jag på de tekniska myndigheter, hvilkas utlåtanden inforrats och hvilka förklarar att någon skada för Mälarens strandegare genom nämnda företag icke är att befara. Jag vill blott tillägga, att en numera afviden framstående ingenjör, Major Baltzar Cronstrand, hvilken mycket sysselsatt sig med att undersöka fördämnin-garne vid Stockholm, uttalat såsom sin åsigt, att Mälarens höga vattenstånd nästan uteslutande berodde på uppsjö från Östersjön, så att, när Saltsjön sålunda någon tid inströmmat i Mälaren, sådant inom mycket kort tid vållat en högst betydning ökning i Mälarens vattenhöjd, men att, om vattnet från Mälaren får fritt afrinna genom dess befintliga utlopp, någon skada genom öfversvämning icke gerna kan förorsakas Mälarens strandegare.

På grund af hvad jag nu anfört kommer jag att rösta för bifall till Utskottets förslag. Några ord vill jag dock tillägga med afseende på den rent statsfinansiella frågan, huru vida beloppet bör sålunda anvisas på Statskontoret, att ersättning för detsamma lemnas från Riksgäldskontoret, eller om beloppet bör tagas uteslutande af statsmedel. För min del skulle jag helst hafva sett att Stats-Utskottet icke uti saken inblandat denna tvistefråga, utan sparat densamma afgörande till dess det s. k. finansbetänkandet skall framläggas för Kamrarne. Lyckligtvis har derigenom att Första Kammaren bifallit Utskottets och icke reservanternes förslag faran af denna tvistefrågas inblandning i sjelfva hufvudfrågan blifvit till stor del häfd. Men jag tillåter mig dock anmärka, att den lånefond på 100,000 kronor, som Riksdagen år efter år anvisat och anvisar till befrämjande af torrläggning och odling af vattendränkta mark, tages icke af upplånta medel utan af statsmedel. Ett sådant tillvägagående har hittills icke af finansminister eller Riksdag ansetts strida mot en sund finanspolitik. Då så är förhållandet, skulle det följaktligen endast vara den nu ifråga-varande summans storlek, som skulle utgöra anledning att icke med afseende på densamma följa vedertagen praxis. Men då statsverkets tillgångar synas medgifva att åtminstone för år 1878 anvisa dessa 600,000 kronor af rena statsmedel, så kan jag icke finna något hinder för en dylik åtgärd. Och jag har följaktligen icke heller några betänkligheter mot att äfven i denna del tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Från en sida sedt tror jag att Stats-Utskottet och Kongl. Maj:ts förslag äro så praktiska, att något deremot icke kan vara att anmärka, synnerligast som jag för min del ofta nog förfäktat den åsigten, att staten för befordrande af landets odling bör understödja sådana företag som vattenaftappingar och

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvistarens
sänkning.
(Forts.)

torrläggning af mark m. m. I denna fråga skulle jag således icke egentligen hafva behöft yttra mig. Men jag skall icke heller blifva mångordig. Frågan synes emellertid vara af den vikt, att jag, som icke är part i densamma och icke heller har någon beröring med vare sig Mälarens eller Hjelmarens strandegare, men som i dylika företag förvärfvat en temligen stor erfarenhet under bortåt tjugu år från den ort, der jag är bosatt, icke kan undgå att deri yttra några ord.

En ibland de större sjösänkningar, som under de senare åren i min hemort försiggått, är sänkningen af sjön Möckeln, hvilken sjö genomflytes af Helgaån. Det är ett faktum, att just till följd af denna sjösänkning Helgaåns flöde högst betydligt förändrats. Och om sjösänkningsbolaget fortfarande funnes till, så är jag öfvertygad om, att högst betydliga ersättningsanspråk just till följd af nämnda förändring skulle väckas emot detsamma. Det är nemligen bevisligt, att förr än sjösänkningen skedde var Helgaåns vattenhöjd jemnare; vattnet i ån hvarken steg under flodtiden så högt eller sjönk under torr väderlek så lågt som efteråt inträffat. Det ligger också temligen nära till hands att, då ett så stort aflopp göres från en så stor reservoir som Möckeln, så skall vattnet fortare afrinna och fylla nedanför liggande vattenområden, hvilka icke hafva lika stora aflopp. Oaktadt sålunda oneligen stora fördelar beredts Möckelns strandegare genom den skeddade sänkningen, så har likväl företaget förorsakat må hända fullt motsvarande skada för nedanför boende strandegare, just till följd deraf att Helgaåns flöde numera icke så lätt som förr kan regleras, utan tvärtom ofta öfversvämmar nedanför belägna marker.

Huru vida följden af Hjelmarens sänkning skall blifva densamma är något som jag icke vill tillåta mig att bedöma. Jag vet visserligen, att man sökt förekomma dylika händelser genom uppförande af dambyggnader för vattenafloppets reglerande. Men för mig är det emellertid klart, att om icke samtidigt afloppet från Mälaren blir proportionsvis lika förökadt, som det från Hjelmaren, följden deraf skall blifva att Mälarens flodyfa höjes. Huru vida denna höjning blir så stor, att Mälarens stränder deraf komma att lida skada, derom kunna tankarne åter vara delade. Jag vill för min del icke heller påstå, att denna omständighet inverkar på frågans afgörande.

Hvad jag nu haft åran yttra stödjer sig, som jag redan nämnt, på en tjuguarig erfarenhet om vattensänkingsförhållandena i min hemort. Jag får med stöd af denna erfarenhet förklara, att, ehuru jag ingalunda anser att staten kommer att lida förlust, vare sig den lemnar två millioner eller en half million mindre såsom lån till i fråga varande företag, det dock förefaller mig besynnerligt att om detta företag, hvarigenom omkring 30,000 tunnland för närvarande af öfversvämmning lidande jord skulle göras fruktbarande, är af den vikt och betydelse, som man här velat framhålla, icke blott för staten utan hufvudsakligen för intressenterne, dessa intressenter sjelfve icke skulle vara villiga att tillskjuta ett bidrag af 16 $\frac{2}{3}$ kronor per tunnland under företagets utförande hellre än att betala 5 procent ränta från lyftningsdagen å hvarje lyftadt belopp, samt från och med år 1888 årligen erlägga 8 procent, eller 160,000 kronor årligen å hela lånesum-

man. Jag upprepar ännu en gång att, om företaget verkligen blir så vinstgivande, som man beräknat, så borde det ock anses skäligt och billigt, att intressenterne sjelfva finge lemna något tillskott till företaget. Men, mine Herrar, här måste man jemväl taga en annan omständighet i betraktande. För att dessa stora sträckor verkligen skola blifva fruktbärande, måste derå nedläggas mycket stora odlingskostnader, hvarföre strandegarne böra se sig väl före, innan de inlåta sig på ett företag, sådant som det ifrågavarande. Man besinne att en stor del af den sidlända marken icke blifver fruktbärande förrän den blifvit icke endast torrlagd, utan äfven förbättrad genom påförande af en hop närande ämnen, såsom grus o. s. v. Jag har för min del alltid velat lemna understöd åt arbeten, som afsett torrläggning; men endast torrläggning af sådan mark, som annars icke skulle haft något värde. Jag kan dessutom, med hänsyn till klimatiska förhållanden, icke anse det vara klokt att på en gång uttömma det klara vattnet, som finnes i Hjelmaren och Qvismaren, och sålunda minska dessa sjöars yta. Deremot anser jag det vara klokt att torrlägga sanktrakter, från hvilka osunda dunster uppstiga, såsom myrmarker och dylikt.

*Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

Jag skall icke tillåta mig att framställa något yrkande, utan har endast velat, till det afseende som derå må fästas, framlägga min åsigt i frågan, dervid stödande mig på en under en lång följd af år förvärfvad erfarenhet.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall icke tala länge på det att Herrarne icke må få anledning till missnöje. Jag skulle icke hafva yttrat mig i denna fråga, om jag icke varit af en från majoritetens inom Utskottet afvikande åsigt, och sålunda ansett mig böra med några ord angifva skälen för min mening.

Jag skall härvid icke upptaga till besvarande de yttranden, som här afgifvits, vare sig om anledningarne till vattnets stigande i Mälaren eller den skadliga inverkan häraf på dess stränder, icke heller den inverkan företaget kan hafva på ortens klimatiska förhållanden, ty dessa saker vågar jag icke bedöma — utan måste antaga att något dylikt icke skall inträffa, då de auktoriteter, som i frågan blifvit hörda, förklarar att så icke skall ske. Jag säger att jag måste sätta tro till deras försäkringar äfvensom till andras, ehuru man frestas till motsatsen då man inom Utskottet så ytterst ifrigt satte sig emot det vilkor, som jag jemte Herr Peter Olsson ville hafva tillagdt, utöfver de af Kongl. Maj:t föreslagna, nemligen att sjösänkingsbolaget före utbetalningen af lånet skulle ställa säkerhet för ersättande af de utaf sjösänkingsföretaget föranledda skador och kostnader, hvilka det lagligen kan åläggas bolaget att godtgöra; ty mig förefaller det så, som om de, hvilka äro så bestämdt öfvertygade om att ingen skada skall uppkomma, icke borde motsätta sig ett sådant vilkor, hvilket, om deras uppgifter äro sanna och de sjelfva tro hvad de för oss uppgifva såsom sant, icke kan skada någon, men väl lugna mången, hvilken såsom jag, i detta fall ej har egen kännedom om saken att stöda sig vid, utan måste lita på andra. Jag hoppas således att de

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Quismarens
sänkning.
(Forts.)

af eder, mine Herrar, som mest ifra för framgång åt saken, icke skola motsätta sig detta vilkor, och hvarigenom I också bevisen att I sjelfve tron på de uppgifter I lemnen oss.

Af reservationen framgår vidare, att jag för min del velat nedsätta anslaget i fråga till 1,500,000 kronor. Ehuru jag således vill befrämja företagens framgång, har jag likväl trott att det borde tillkomma dem, som deraf äro mest intresserade och deraf komma att draga nyttan, att ådagalägga sitt intresse genom att sjelfve släppa till åtminstone någon del af kostnaderna. Detta är åtminstone en princip, som blifvit antagen och följd vid beviljande af alla andra dylika företag och torde icke heller nu böra frångås. Dessutom tror jag, att hela detta belopp af två millioner kronor icke är för ändamålet behöfligt. Till stöd för detta påstående vill jag endast anföra att föreliggande kostnadsförslag, dateradt i November 1873, blifvit upprättadt under den dyraste tid, som vi snart sagdt upplefvat i vårt land.

Sedan nämnda tid hafva arbetsprisen och prisen å materialier fallit högst betydligt. Men äfven om kostnaderna, efter nuvarande förhållanden, skulle uppgå till 2,000,000 kronor och intressenterne släppa till 500,000 kronor af detta belopp, så komme detta dock, på sätt en föregående talare påpekade, icke att uppgå till så särdeles afskräckande summor för hvar delegare, då nemligen hvarje intressent för att åstadkomma hela det felande beloppet, eller 500,000 kronor, icke behöfde betala mera än $16\frac{2}{3}$ kronor per tunnland. Fördelar man denna kostnad på sju år — enligt Herr Grafströms förslag den kortaste tid, under hvilken arbetet kan under de gynnsammaste förhållanden bringas till slut — eller på åtta år, så blir årliga afgiften något öfver 2 kronor per tunnland, och följaktligen för de hemmansegare, som uppgifvits icke ega mera än 10 tunnland af den vattendränkta marken, något mer än 20 kronor per år, och denna summa synes mig icke afskräckande, då så stora fördelar dermed vinnas, efter hvad man uppgifver.

Jag anser mig således hafva haft goda skäl för den åsigten, att den andel af kostnadsbeloppet, som lämpligen bör af staten såsom lån tillsläppas, kan bestämmas till ungefär $\frac{3}{4}$ af det hela, d. v. s. till 1,500,000 kronor, hvilket Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader ansett tillräckligt.

Jag medger visserligen rättigheten af det påstående, att staten icke gör någon förlust, då den får igen hela lånesumman jemte ränta derå. Men då det är fråga om att för ett så stort företag som detta anlita statens medel, och då på dessa medel kunna ställas lika berättigade anspråk från andra håll, har jag ansett att den äskade summan borde något nedsättas, hvarigenom statens tillgångar medgifva understöd åt andra företag, hvilka dertill äro lika berättigade.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, då frågans utgång synes mig vara alldeles gifven, i synnerhet sedan Kammaren åhört Herr Civilministerns utmärkta anförande, och efter hvilket jag har föga hopp om framgång åt min reservation, till hvilken jag för min del i allt fall önskar och yrkar bifall.

Herr Lyttkens: Eftersom man så ifrigt ropar på proposition, skall jag icke inlåta mig vidare uti diskussionen, oaktadt jag kunnat hafva anledning att upptaga till besvarande åtskilligt af hvad som blifvit yttradt till förmån för anslagets beviljande. Jag vill blott fästa mig vid Herr Statsrådets och Chefens för Civildepartementet yttrande, att de för kommunikationsledens uppehållande erbjudna 100,000 kronorna skulle vara en tillräcklig säkerhet. Denna uppgift anser jag icke riktigt exakt; ty säkerheten bör väl äfven afse den skada, som af sjelfva företaget kan blifva en följd. Herr Civilministern påstod äfven, att åtminstone genom räntans läggande till kapitalet nämnda summa borde blifva tillräcklig. Men också detta vågar jag bestrida. Ty äfven om man antager att arbetet kan blifva färdigt efter 10 år, så har under denna tid kapitalet i lyckligaste fall knappt hunnit fördubblas. Säkerheten skulle således i hvilket fall som helst ej uppgå då till mera än 200,000 kronor. Af de beviljade statsmedlen äro alltså utbetalade 1,900,000 och innehållna 100,000 kronor. Om nu bolaget upplöser sig efter företagets fullbordande, så att, i fall skador ske, den skadade blott har att hålla sig till dessa 1 à 200,000 kronor, hvad förslå de? Och att sådana skador ej kunna uppstå, derom tror jag man på förhand ej kan garantera. Man kan t. ex. tänka sig, att den som har vakten vid det vid utloppet anbragta slussregleringsverket vid stark flod mera ser på hjelmareintresset, än på deras som bo vid Mälaren eller Hjelmareån, samt, utgående från den synpunkten, att han är i hjelmarebolagets tjänst anställd, icke täpper till de vid Hjelmaren uppförda regleringsdamluckor, utan låter vattnet rinna ut med len skyndsamt, som erfordras för att Hjelmarens stränder icke skola öfversvämmas, men sådant åter, hvilket är naturligt, förorsakar skada å Mälarens stränder, eller utmed Hjelmareån, så frågas: hvad förslå väl dessa 100,000 eller 200,000 kronor till betäckande af de skador, som härigenom kunna tillskyndas strandegarne vid Mälaren och ån? De förslå ingenting. Ty skadan af öfversvämningen skulle kunna blifva så stor, att blott en liten bråkdel deraf kan med denna summa ersättas, och då bolaget är upplöst, hvem skall den som lidit skadan då vända sig till? Skall han stämma dessa 1,000 delegarne för att efter lång och besvärlig process få sin skada ersatt? En representant på stockholmsbänken sade, att han icke fruktade för dessa skador, oaktadt hans egendom vore så belägen, att den kanske komme att mest lida af dem. Men jag tror att det finnes andra strandegare vid Mälaren, som komma att lida vida mer än han, och i första hand kunna de som bo utmed Hjelmareån komma att lida oerhörda förluster i detta hänseende. Således anser jag nämnda summor icke i aflägsnaste mån utgöra tillräcklig säkerhet för möjligen blifvande skadeersättningar till Mälarens och Hjelmareåns strandegare.

I öfrigt är jag helt och hållet af Herr Jöns Pehrssons åsigt, att företagets framgång beror på, huru vida vattnet kommer tillräckligt skyndsamt ut ur Hjelmaren och om fallet icke göres större, än att vattnet kan komma fram utan att göra skada i Hjelmareåns och Mälarens omgifningar. Den nyss nämnde talaren på stockholmsbänken, för hvars ovanliga iakttagelseförmåga jag bugar mig, sade att Mälarens vatten-

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning
(Forts.)

ytta sänker sig så jemnt och konstant att man kan tydligt se, att det på 10 år utgör en märkbar skilnad i målarevattnets medelhöjd. Detta öfverensstämmer dock icke med verkliga förhållandet. På 1850-talet inträffade en mycket stor öfversvämning af Mälaren, den största som varit på länge; men sedan dess hafva Mälarens vattenförhållanden icke varit sådana, att man bestämdt kan påstå, att sjöns sänkning är konstant och fortgående, och ej heller är något faktum känt, som gifver anledning förmoda att ej dylika svåra öfversvämningar ej kunna återkomma.

Den omständigheten, att segelleden på Hjelmaren skulle förstöras genom sänkningar m. m. i samma syftning, har här försökts att vederläggas af samma talare på den grund, att bolaget skulle vara skyldigt att hålla ångbåtar för bogsering; men det är väl dock en stor skilnad om man på ett farvatten kan fritt röra sig eller om man skall ligga och vänta på en bogserbåt, som kanske motvilligt fullgör åtagna förbindelser. I likhet med Herr Peter Olsson vill jag icke, att staten skall åtaga sig hela kostnaden för företaget, då strandegarne sjelfva visa en sådan likgiltighet för detsamma, att de icke vilja tillskjuta ens 2 kronor för hvarje vattendränk tunnland, hvilket belopp jag för min del anser högst obetydligt, i förhållande till det stora företaget, eller ens sammanskjuta något för att bilda ett kapital för att utgöra säkerhet för framtida uppehållandet och fullgörandet af åtagna förbindelser. Af detta skäl, att företaget helt och hållet skall baseras på statslån, och då de, som skulle komma att lida skada genom öfversvämningarne, blott hafva dessa 100,000 kronor att hålla sig till, samt då vidare bolaget hvarken är bildadt och ej heller kanske kommer att bildas i enlighet med lagen om aktiebolag och bestämdt icke blifver solidariskt ansvarigt, samt kan när arbetet är färdigt upplösas, utan att sätta något eller någon till hvem man kan vända sig om skadeersättning, och som denna del af frågan synes mig högst betänkelig och ej nöjaktigt utredd, så anser jag att staten ej på så storartadt sätt bör uppmuntra företaget, och, genom att lemna hela beräknade kostnadssumman, så att säga, ensam utföra företaget och derigenom, på sätt som Herr P. Olsson förklarar, åtaga sig en moralisk ansvarighet för alla företagens följder. Af alla dessa skäl och hvad som har under diskussionen anförts mot företaget, kommer jag att rösta för afslag.

Herr *Christen Assarsson* instämde i Herr *Lyttkens* anförande.

Grefve *Sparre*: Innan jag lyssnar till Herrarnes rop på proposition och afstår från ordet — hvilket är min afsigt att snart göra — vill jag blott säga, att det för mig var temligen klart, att då jag vågade uppträda mot ett intresse, som har så djupa försänkningar och genom outredda naturkrafter äfven i Stats-Utskottet genomdrifvit sin vilja, jag äfven dermed skulle utsätta mig för anfall från många håll. Jag skall dock icke taga Herrarnes tålmod i anspråk med att till besvarande upptaga ett enda af de tillmälen, som blifvit mig gjorda och hvilka oftast grundat sig på ett origtigt citerande af mina ord

Låneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

eller deras tolkande efter egen smak. Dock må det tillåtas mig att, med afseende å hvad en talare på stockholmsbänken, äfven landshöfding i Örebro, yttrat om den säkerhet som skulle ligga i vederbörande embetsmyndigheters ansvar, erinra att dermed lära svårligen Mälarens strandegare {vara nöjda. Att veta att chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — som nyss blifvit tillförsäkrad pension och väl inom ganska kort tager afsked — eller någon annan embetsman är ansvarig för det eller det, kan visserligen vara ganska nöjsamt, men bättre vore dock om den ärade talaren sjelf åtog sig ansvaret för möjligen inträffande öfversvämningar å Mälarens stränder. Jag har visserligen all möjlig respekt för embetsmyndigheter i allmänhet, men då de yttra sig så som Herr Öfverstelöjtnant Grafström, förekommer det mig dock något misstänkt. Herr Grafström har sagt, att Hjelmarens flöden "böra" inträffa tidigare än Mälarens. Men nu är Hjelmaren verkligen så näsvis att, i strid mot hvad Herr Grafström sålunda sagt, dess flöden, enligt hvad Herr Grafströms egna tabeller utvisa, inträffa ej sällan senare än eller åtminstone samtidigt med Mälarens. Granskar man namligen de ifrågavarande tabelierna, så skall man finna, att till exempel år 1848 Mälarens högsta flodvatten inträffade den 29 och 30 April, men Hjelmarens den 30 April, 1849 Mälarens den 1 Januari, Hjelmarens den 7, 14 Januari, 1857 Mälarens den 1, 6 Januari, Hjelmarens den 19, 26 April, 1858 Mälarens den 1, 2 Januari, Hjelmarens den 3, 10 Januari, 1865 Mälarens den 8, 10, 12, 13, 17, 18 och 20 April, Hjelmarens den 14 Maj, 1866 Mälarens den 6 Maj, Hjelmarens den 13 Maj etc. Hvad tilltro vilja Herrarne väl att man skall sätta till sådana auktoriteter? Och dock är det på deras *ansvarighet* man skall lita! Om man icke dermed är fullt belåten torde detta vara ursäktligt.

Jag skulle vidare enligt Grefve Björnstjernas påstående hafva sagt, att genom Hjelmarens sänkning sjöns segelbarhet samt Hjelmare kanal skulle förstöras. Ja detta har jag sagt; men icke var dermed min mening att bestrida, att genom uppmuddring en rädda kunde underhållas, hvarigenom prämar kunde bogseras fram, eller att kanalen skulle uppehållas. Men att Hjelmaren efter sänkningen icke längre skulle vara *segelbar* och att kanalen således skulle vara utan gagn för *seglationen*, det vågar jag fortfarande påstå.

Dessutom har jag sagt, att Hjelmarens aftappning i Mälaren skulle öka den senares vattenhöjd. Om man genomläser Kongl. Maj:ts proposition, så skall man finna, att aftappningen skulle börjas under våren, då vattenhöjden i Mälaren ej öfverstege 15,5 fots, och om den verkställdes om hösten, 16,5 fots höjd öfver tröskeln i Stockholms sluss. Men om Herrarne behaga granska de observationer, som en längre följd af år verkstälts i fråga om vattenhöjden vid Stockholms sluss, skola Herrarne finna, att medelvattenhöjden der varit 14,69 fot öfver tröskeln. Hjelmarens aftappning skulle således få ega rum vid en vattenhöjd i Mälaren af omkring en fot *öfver* medelvattenhöjden. Om man nu, då Mälarens vattenstånd redan är en fot *öfver medelvattenhöjden*, ytterligare skall få tappa ur Hjelmaren, måtte icke följden deraf skall blifva, att vattenhöjden i Mälaren kommer att ytterligare stiga? Vatten-

Läneunderstöd
för Hjelmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)

aftappningen ur Hjelmaren borde sålunda åtminstone icke hafva tillåtits förr, än vattnet i Mälaren varit *vid medelhöjd*. Tillåtes deremot vatten-aftappningen vid en fots höjd öfver det vanliga vattenståndet i Mälaren, så får jag för min del säga — de *ansvariga* embetsmyndigheterna må säga hvad de vilja — att följderna deraf skall blifva att, likasom om man i en redan fylld reservoar insläpper vatten, vattnet ovilkorligen öfversvämmar, Mälaren skall stiga öfver sina bräddar, då Hjelmarens vatten under flodtiden insläppes genom en bredare ränna än förr. Jag har sagt, att om man påstår något annat, så strider det mot sundt förnuft, men jag har icke sagt att hvar och en, som vill försvara frågan, saknar sundt förnuft. Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet yttrade, att den mark, som vinnes genom sänkning af sjön Hjelmaren, skulle vara värd 4 à 500 kronor tunlandet. Jag hörde nyss från ett annat håll nämnas, att den skulle vara värd högst 165 kronor per tunland; och i en liten broschyr, som här utdelats, uppgifves att samma mark vore värd högst 200 kronor. Det må således förlåtas mig, om jag icke tar för kontant allt hvad man i det fallet säger.

Min Herr kollega från Nerike sade också att bolag kunna upplösas. Det må då tillåtas mig att fråga honom, till hvem Mälarens strandegare, när sjösänkingsbolaget en gång upplösts, skola vända sig för att få ersättning för den skada Hjelmarens uttappning förorsakat. Skola de kanske gå till dessa 1,234 strandegare, som vunnit på sänkningen? Att bolaget kunde komma att upplösas fruktade jag; men att den omständigheten skulle användas såsom ett argument mot mig kunde jag icke förmoda.

Stats-Utskottet har visserligen sagt att, huru än Riksdagens beslut i denna fråga må utfalla, beslutet icke kan inverka på enskild rätt eller i någon mån fritaga bolaget från ansvaret för följderna af dess företag, och att det är i betraktande häraf Utskottet afgifvit sin framställning; men Stats-Utskottet har icke sagt, hvem Mälarens strandegare skola hålla sig till, för att få den skada ersatt, som Hjelmarens uttappning vållar Mälarens strandegare; jo emot 1,234 jordegare, hvilkas egeudom, förut graverad, blifvit det ytterligare genom det prioriterade statslånet.

Med anledning af ett par reservanters yrkande, att detta bolag, som begär att låna af staten 2 millioner kronor, skall ställa säkerhet för ersättandet af de utaf sjösänkingsföretaget föranledda skador, vill jag endast säga, att någon säkerhet att få denna skada af bolaget ersatt, nu ingalunda förefinnes. Skulle man icke åtminstone kunna stadga, att bolaget skall göra sig beredt på att godtgöra den skada det genom företaget kan komma att förorsaka andra.

Grefve Björnstjerna har sagt, att det icke var ovanligt, att bolag erhöles "anslag" för sådana företag som detta; detta är misstag. Anslag till sjösänkningar beviljas icke i andra orter, än der *frostskador* tima, nemligen Norrland, först nyligen har statens frikostighet i detta hänseende utsträckts äfven till andra orter.

Jag vill icke på denna sena timma längre uppehålla Kammarerna, men fortsätter emellertid mitt yrkande om afslag å Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition, lydande sålunda:

*Låneunderstöd
för Hjemmarens
och Qvismarens
sänkning.
(Forts.)*

“Den som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets hemställan.
Voteringen utföll med 71 ja mot 75 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan afslagits.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes Lag-Utskottets denna dag inkomna utlåtande N:o 36, i anledning af väckt motion om antagande af en förordning angående utredning af gäldbunden köpmans bo medelst så kallad administration.

§ 3.

Upplästes två så lydande sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Herr Ludvig Peyron af sjukdom är förhindrad att i Kammaren sig inställa, intygas.
Stockholm den 5 Maj 1877.

C. Hahn.

Medicine Doktor.

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Herr Konsul E. Meyer är genom sjukdom hindrad under några dagar att deltaga i Kammarens förhandlingar, intygas härmed.
Stockholm den 5 Maj 1877.

R. Bruzelius.

Med. Professor.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.